Filatelistengroep

Het Baltische Gebied

Opgericht 9 oktober 1982

FILATELISTENGROEP
"HET BALTISCHE GEBIED"

Adressen en andere gegevens:

Voorzitter:
R.W. van Wijnen,
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. 026 - 35 13 484

Vice-voorzitter, tevens eindredacteur:
S. Reurich,
Bremstraat 80,
6813 EN Arnhem,
tel. 026 - 35 12 498

Secretaris, tevens penningmeester:
A.C. de Bruin,
Ten Passeweg 10A,
8084 AN 't Harde,
tel. 0525 - 65 31 24

Veilingcommissaris:
G.A. Vogel
Wijnesteinstraat 3,
3431 EV Nieuwegein,
tel. 030 - 60 31 498.

Ingeschreven bij de Kamer van Koophandel te Tiel: onder nummer V 401 573 40

Lidmaatschap:
ƒ 30,— per jaar.
Als bijdrage voor de te maken kosten wordt van ieder lid bij toetreding ƒ 10,— gevraagd naast het lidmaatschapsgeld.

Losse nummers: Losse nummers van het blad (voorzover nog voorradig) zijn bij het secretariaat verkrijgbaar voor ƒ 7,50 per stuk (na nr. 20 ƒ 10,—), verhoogd met de portokosten. Kopieën van oudere exemplaren, voorzover voorradig, zijn verkrijgbaar à ƒ 5,— per stuk, eveneens verhoogd met de portokosten.

Betalingen op: Postgiro 324 32 51 t.n.v. Filatelistengroep 'Het Baltische Gebied' te 't Harde.

Volgende bijeenkomst: zaterdag **19 april** in De Gentel, Genteldijk 34 te Geldermalsen.
Aanvang: half elf 's ochtends.

Is uw adressering correct? Zo nee, meld dit dan aan het secretariaat.
Wij willen graag voor een correcte verzending zorg dragen!

Het Baltische Gebied,
Nr. 29, december 1996

In dit blad zijn de volgende artikelen opgenomen:

onderwerp:	*auteur/bron:*
Ledennieuws	3
Kort verslag van de bijeenkomst van 19 oktober 1996	O. Petri / 3
Van de veilingmeester	G.A. Vogel / 6
Beste mensen	R. van Wijnen / 7
Over de afhandeling van foutieve geldoverschrijvingen	V. Marcilger / 8
De Baltische staten op zegels van de Sovjet-Unie	K. Koch / 32
Organisatie en veldpost van de Duitse marine in het Baltische gebied tijdens de Tweede Wereldoorlog, deel I	A. de Bruin / 37
Riga - Kazakstan - Madona, 1945-1950, deel I	I. Steyn en R. Van Wijnen / 65
In reactie	73
Beurzen en tentoonstellingen	73
Ontvangen, gelezen en te lezen	R. van Wijnen / 74

LEDENNIEUWS

Contributie

Er zijn nog steeds (8) leden die hun contributie voor het jaar 1996 (en zelfs een lid voor 1994!) nog niet hebben voldaan. De vrijwillige individuele sponsoring werkt goed! Dat houdt onder andere in dat we de contributie ook dit jaar niet behoeven te verhogen! We kunnen deze voorshands handhaven, zodat deze op jaarbasis voor onze leden onveranderd blijft op *f* 30,—. Het entreegeld blijft eveneens ongewijzigd op *f* 10,—. Uw penningmeester vraagt u beleefd, doch zeer dringend uw contributie tijdig te betalen en daarbij het principe te hanteren dat de contributie een minimumbedrag is, dat wil zeggen: wie (iets) meer voor de vereniging overheeft en dit ook kan, mag ook meer betalen.

Nieuwe leden:

— geen.

Opgezegd

— Prof. ir. M.J. Bossen (wegens hoge leeftijd)
— Peeter Kaulin (Goslar)

Kort verslag van de bijeenkomst van 19 oktober 1996

OLAV PETRI

Opening en mededelingen

Opening

Kort na de opening door de voorzitter konden uw secretaris-penningmeester en de notulist constateren dat ze het tellen goed machtig zijn: '39 aanwezigen', zo constateerden zij na een onafhankelijke telling.

Huisbankier

De functie van huisbankier bleek een wisselende te zijn. De heer Volland had de vorige keer het bestuur enorm kunnen helpen. Deze keer vond de voorzitter één van de heren Vogel (G.H.) bereid om de koffie- en lunchgelden te innen. Een intermezzo van interessante stilte was daar aan voorafgegaan.

Bericht van verhindering

De secretaris had bericht van verhindering ontvangen van de heren Löbbering en Thissen, alsmede van iemand die wellicht toch in de zaal zat: de secretaris was namelijk in der haast vergeten de naam te noteren van de derde.

Tentoonstelling(en)

Veel expositienieuws. In Ede exposeerden vier leden in het kader van het promoten van ons verzamelgebied. Ze gingen alle vier met een massa prijzen en souvenirs naar huis.

Tot 1 november duurt de vooraanmelding van de expositie, georganiseerd door de Fil. Vereniging 'Twente' en de contactgroep 'Oost Europa'. De expositie zal plaatsvinden op 19 en 20 april

1997. Het betreft een 'rang 3'-tentoonstelling. Gerrit Vogel deed al vier maal mee, en met succes. Extra aandachtstrekker: ons lid de heer Hahne uit Duitsland, keurmeester Midden-Litouwen, doet aan de expositie mee.

LOG

Uit het LOG, landelijk overleg gespecialiseerde verenigingen, kon André de Bruin berichten dat er toch een expositie komt, nadat het oorspronkelijke thema 'De Groei Tonen van een Verzameling van Beginner tot Gespecialiseerd' niet realistisch was gebleken. Het wordt nu een gewone promotie-expositie.

EFÜR

Deze Estse vereniging, bekend om haar prima publicaties, lijkt in een andere organisatievorm verder te gaan. De publicaties blijven in voor ons toegankelijke talen. Wie jaarlijks 5 DM stort, kan de publicaties tegen korting kopen.
Er ontspint zich een discussie over de manier waarop HBG deelname zou kunnen bevorderen. Ook de wijze van betalen kent veel mogelijkheden. Het Bestuur zal een en ander bespreken. Gedacht wordt aan een inlegvel in het volgende nummer. Zie verder de rondvraag.

Filateliebeurs

In Loosdrecht zal op 24, 25, 26 januari een Filatelistische beurs worden gehouden. HBG zal gewoontegetrouw aanwezig zijn met een PR-tafeltje. Verschillende leden melden zich spontaan aan om een dag of een dagdeel de bemanning van de tafel te komen versterken (o.a. de heren Hamoen en Schoneveld).

Publicaties

Harry von Hoffmanns publicatie *Baltische Postorte 1632-1918* is volgens uw secretaris een goed werk. Prijs DM 48, Postfach 560156 in Hamburg, D-22551.

Subsidie

De subsidie door de Bond is inmiddels toegekend. Voor HBG is dit toch nog een aanmerkelijk bedrag geworden. Dit danken wij aan de kwaliteit van de publicaties, de omvang van onze nummers en de bescheiden omvang van het ledenbestand. We hebben de zaak dus geheel in eigen hand!

Samenvatting in de Engelse taal

Ivo Steyn heeft zich bereid verklaard om van onze nummers telkens een korte Engelse samenvatting te maken ten behoeve van onze buitenlandse leden.

Jaarsets

De postdiensten van de Baltische staten schijnen de mogelijkheid te bieden om jaarsets per abonnement te ontvangen. In ieder geval geldt dit voor Letland. De procedure is als volgt: brief sturen naar de dienst in het hoofdpostkantoor in Riga, een formulier wordt toegezonden, invullen en opsturen, op het einde van het jaar volgt een rekening, levering tegen nominale waarde. Na betaling volgt toezending. Ruud van Wijnen is erg tevreden.
Over de wijze van betaling valt veel te zeggen. Men kan per eurocheque betalen, maar ook via het creditcard-nummer. Soms schijnt men te kunnen uitschrijven in de valuta van het betreffende land. Allemaal dus niet 100% duidelijk. HBG zal in ieder geval een adreslijst en andere gegevens publiceren, met dank aan Sijtze Reurich (zie blz. 6).

Rondvraag

De veiling levert nog steeds een batig saldo op van enkele honderden guldens. De heer Vogel (G.A.) doet erg veel moeite om alles zo goedkoop mogelijk te laten verlopen.
De vraag wordt gesteld of het aanschaffen van literatuur via HBG mogelijk is. De voorzitter legt uit dat dit is gestopt door alle rompslomp enz. die dat meebrengt. De mogelijkheden die EFÜR betreffen, worden alsnog nagegaan.
De retrograde plaatsnaamlijst blijkt met één naam aangevuld te moeten worden. Ronald Reuderink (de geestelijke vader van de lijst) zal de desbetreffende naam doorgeven aan Sijtze Reurich, zodat de ontbrekende naam in het volgende nummer geplaatst kan worden. Het gebeurt niet vaak dat een eenmaal gepubliceerde lijst met slechts één detail aangevuld moet worden! Applaus dus voor Ronald!! (Zie blz. 6).
Het schijnt dat rondscharrelen op markten in de Baltische staten veel op kan leveren. Zo vond de heer Gerdessen het grote Estland-handboek voor slechts 50 gulden. Het lijkt een tweede uitgave, wel op mooi papier, maar met een wat mindere kaft.
André de Bruin zal naar het LOG de klacht meenemen over de gigantische achterstand die de Nederlandse Filatelistische Dienst schijnt te hebben met het afhandelen van bestellingen. Interessant hierbij is het feit dat deze achterstand niet van toepassing is op het innen van gelden.

Lezing

Die lezingen met dia's zijn altijd weer inspirerend. Deze keer toonde Ruud van Wijnen zogenaamde 'gekapte' afstempelingen. Op velerlei manier kan een stempel aangepast worden, meestal met een politiek motief. Het kan soms in een detail zitten. Hoogtepunt vond schrijver dezes een cyrillisch stempel waar van alles aan was veranderd, behalve de volgordeletter van het stempel. Naar aanleiding van het woord 'gekapt' wisselden aanwezigen even van gedachten over de feitelijke gang van zaken: gaat men altijd wild met hamer en schroevendraaier te werk, of is het even vaak een kwestie van letters vervangen? André de Bruin kon vertellen dat men soms lood giet in een stempel om een tekstloos deel te maken. In het Duits noemt men een gekapt stempel 'aptiert', hetgeen een rustiger handeling suggereert dan het woest de hamer hanteren. Overigens, studie op dit gebied vereist niet altijd een dure collectie brieven uit vervlogen tijden. Alle enveloppen van begin jaren '90 uit de Baltische staten bieden materiaal te over voor wie op dit gebied eens wil beginnen. De technieken zijn dezelfde als in de roerige dagen rond de Eerste en Tweede Wereldoorlog.

Bijeenkomsten in 1997

De bijeenkomsten te Geldermalsen zullen voor 1997 gehouden worden op **19 april en 11 oktober 1997.**
De belangstelling is altijd groot met ook leden uit het buitenland. Uit Duitsland, België en zelfs Frankrijk!!!!
Maar wat wil je ook als er zoveel wordt geboden: Een schat aan informatie en materiaal waar anders niet of nauwelijks is aan te komen!!!
Voor onze leden die nog nooit geweest zijn: u mist iets!!

Van de veilingmeester

Afgelopen oktober hadden we onze vijfde veiling. De rekeningen zijn verstuurd (ik schrijf dit begin november) en daarmee heb ik zicht op het eindresultaat. Nu, dat valt niet tegen. Vergeleken met onze vierde veiling hebben 15 nieuwe leden gekocht. Dat resulteerde in een omzet die ca. *f* 600,— hoger uitviel dan de vierde veiling. Anders gezegd: ik kan (als iedereen heeft betaald en inzenders uitbetaald zijn) een bedrag van *f* 320,— overmaken op de algemene rekening van onze vereniging. Voorwaar geen gek bedrag. Al met al een leuk ruggensteuntje voor al het werk dat je ervoor doet.

Tenslotte een beroep op al onze leden: wie heeft er nog materiaal voor onze veiling? Graag even een berichtje of toezending van het materiaal. Voorop staat dat zegels of poststukken van goede kwaliteit zijn. Doet u uw best, dan maak ik er weer een goede veiling van.

Alvast bedankt en tot ziens op onze volgende bijeenkomst.

Gerrit A. Vogel

Adressen of contactadressen van filatelistische diensten

— **Estland:** Toompuiestee 33*a*, Box 2933, EE 0001 Tallinn, Estland.
— **Letland:** Latvia Post, 21 Brīvības Blvd, Rīga PDP, LV-1000 Letland.
— **Litouwen:** Publishing Centre, Pašto Zenklas, Giedraičių Str., 60*a*, 2042 Vilnius, Litouwen.

Aanvulling op de 'Retrograde lijst van plaatsnamen in Estland', gepubliceerd in *Het Baltische Gebied* nr. 18 (1991), blz. 10 t/m 21:
Op blz. 14 toevoegen tussen de nrs. 311 en 325: **nr. 290: Lasnamäe.**

BESTE MENSEN...

Zonet een telefoontje uit Brussel. Een van onze Finse leden wil voor vijf landgenoten betalen. De postbode belde vanmorgen aan en dan kan het haast niet anders dan iets filatelistisch zijn. Ditmaal een boek uit Zuid-Afrika. Zelf moet ik morgen nog een nieuwe correspondent in San Francisco antwoorden.

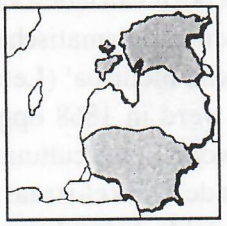
Ik verzamel een klein landje aan de Oostzee, waarvan ik jaren geleden dacht dat het 'compleet' te verzamelen zou zijn. Dat lukt, gelukkig, niet. Een van de redenen is dat overal op de wereld anderen zich ook bezighouden met 'mijn' landje. Uit correspondenties ontstaan vriendschappen en die leiden op hun beurt soms tot reizen en bezoeken. Mooie hobby!

In deze aflevering van ons blad komt een groot deel van de inhoud op de een of andere manier van verre (en wat je daar haalt...): München, Madona, Karagand, Rīga, Odense, 't Harde.
Een goede vriend van me, dhr. Viktor Marcilger, schreef in München een 'petite histoire' over de afhandeling van foutieve geldoverschrijvingen in Letland. Een deel van de illustraties kwam uit Denemarken.

Dat postgeschiedenis en algemene geschiedenis niet vallen te scheiden, blijkt eens te meer uit de bijdrage van Ivo Steijn en Ruud van Wijnen. We volgen de brieven van Andrejs Docītim uit het strafkamp in Kazakstan, waar hij van 1945 tot 1952 verbleef.
Op de fiets is het ook ver naar 't Harde. André de Bruin besteedde nachtelijke uren aan de veldpostnummers van Duitse marine-eenheden in het Baltische gebied. Een ware speurtocht naar en achter de getallen.
Daarnaast bevat dit nummer een aantal kleinere bijdragen, verslagen, oproepen en reacties. Ik hoop dat u er niet alleen veel genoegen aan zult beleven, maar dat het u tevens zal stimuleren 'uw' kleine landjes zo groot mogelijk te verzamelen.

André, Sijtze en Gerrit bedank ik met name voor hun bestuurlijke, redactionele en veilinghoudende inzet het afgelopen jaar. De leden die ons hand- en spandiensten verleenden, geldt dat natuurlijk ook. Rest me iedereen een voorspoedig 1997 te wensen.

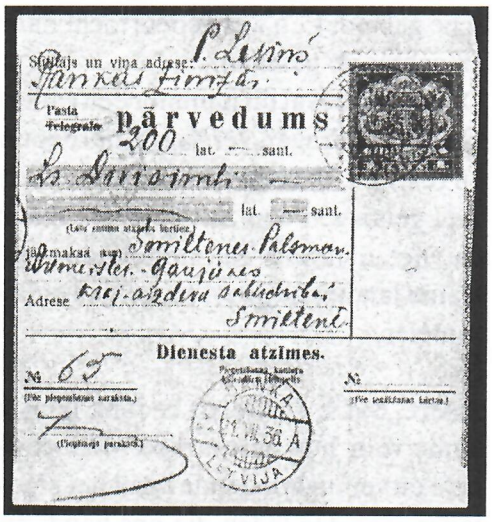
Ruud van Wijnen

OVER DE AFHANDELING VAN FOUTIEVE GELDOVERSCHRIJVINGEN

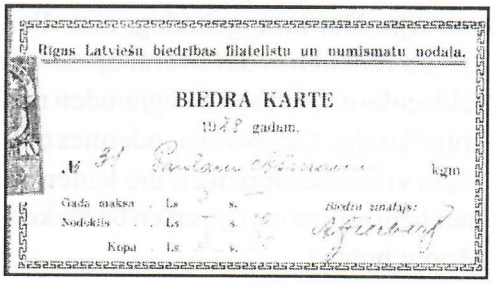
V. MARCILGER

Bijna iedere Letland-verzamelaar heeft ze wel in zijn collectie: geldoverschrijvingsformulieren. Naar type, tarieven of stempels zou er zelfs een aparte interessante verzameling van op te bouwen zijn.

◆ Afbeelding 1: Overschrijving van Ls 200,— van RANKA naar SMILTENE, 21-22 juli 1936. Porto 100 santimu (zie afbeelding 6)

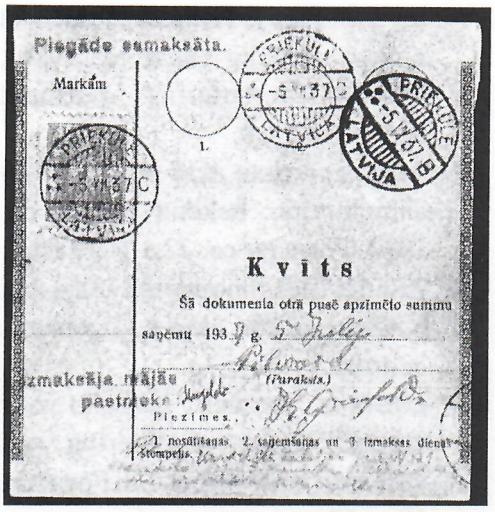
De duizenden formulieren stammen oorspronkelijk voor het overgrote deel uit het bezit van leden van de filatelistische en numismatische afdeling van 'Latviešu biedrība' (Letse vereniging). Deze werd in 1868 opgericht als centrum voor Letse cultuur en was gevestigd in de Merkel-straat in Riga. De afgehandelde formulieren werden voor bepaalde tijd bewaard door de post en daarna ter verdeling onder de leden aan 'Latviešu biedrība' afgestaan. De verzamelaars waren vooral geïnteresseerd in de stempels. De op de formulieren gebruikte postzegels werden door de loketbeambten uit hun eigen, dagelijkse voorraden genomen; gelegenheidszegels vindt men daarom slechts hoogst zelden.

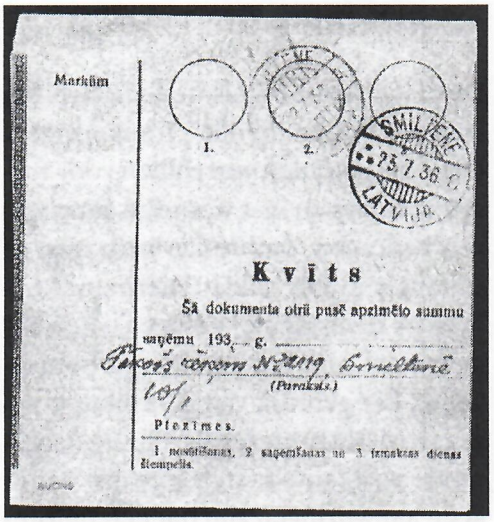
◆ Afbeelding 2: Lidmaatschapskaart voor 1925 van 'Latviešu biedrība', afdeling Rīga

Sinds het midden van de jaren twintig werden driedelige geldoverschrijvingsformulieren gebruikt. In het midden het kerndeel 'pārvedums' met op de achterzijde de handtekening voor ontvangst van de geadresseerde/begunstigde of een vermelding van storting op een girorekening.
Rechts de kwitantie, 'kvīte', voor de afzender. Deze strookjes vindt men nog maar zelden, aangezien ze na afhandeling van de overschrijving veelal door de afzender in de prullenbak werden geworpen. Links was een deel voor de ontvanger, 'kupons'. Hierop stond de afzender vermeld en eventueel een korte mededeling. Dit deel is altijd be-

waard gebleven bij telegrafische overschrijvingen.

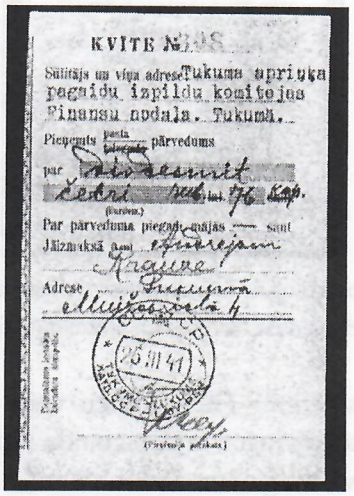

♦ Afbeelding 3: Het overgeschreven bedrag werd aan huis uitbetaald; daarvoor moest 20 santimu worden betaald

♦ Afbeelding 4: Het overgeschreven bedrag werd gestort op postgirorekening nr. 2119

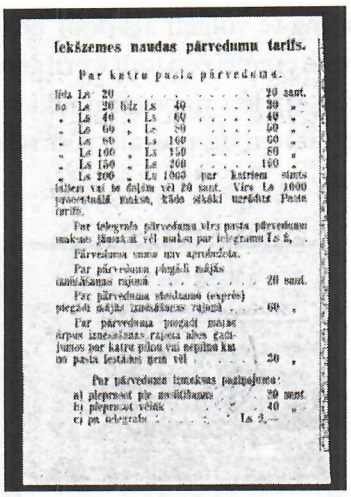
Het overgrote deel van de overschrijvingen verliep probleemloos en aan de hand van de geplaatste stempels laat de gevolgde weg zich gemakkelijk reconstrueren. Maar het valt niet mee de afwikkeling te volgen als door een postbeambte ergens een fout werd gemaakt. Daarbij spelen onbekendheid met de Letse taal en de postale voorschriften een rol.

♦ Afbeelding 5: Een kwitantie

In dit artikel worden de formulieren, de afhandeling en de werkwijze van de Letse posterijen beschreven in die gevallen waarin er iets fout ging bij een geldoverschrijving.
Aangetoond wordt dat de Letse post én zeer nauwgezet én zeer bureaucratisch werkte. Daarbij valt op dat in zijn algemeenheid de geïnvesteerde tijd en energie niet in redelijke verhouding stonden tot de geldelijke opbrengst.

Om een idee te krijgen van de koopkracht en de waarde van de Lats in de jaren dertig enige kenmerkende voorbeelden: maandloon van een fabrieksarbeider Ls 110; van een postbeambte Ls 200 en van een ingenieur Ls 400. Daartegenover enige prijzen: 1 kg grof roggebrood Ls 0,20; 1 kg boter Ls 2,60; een fiets Ls 200. Huishuur in Riga Ls 1,— per m^2; een briefkaart Ls 0,10; zo ook een lokaal telefoongesprek.

Iekšzemes naudas pārvedumu tarifs.

Par katru pasta pārvedumu.

līdz Ls 20 . . . . . 20 sant.
no Ls 20 līdz Ls 40 . . . . . 30 „
„ Ls 40 „ Ls 60 . . . . . 40 „
„ Ls 60 „ Ls 80 . . . . . 50 „
„ Ls 80 „ Ls 100 . . . . . 60 „
„ Ls 100 „ Ls 150 . . . . . 80 „
„ Ls 150 „ Ls 200 . . . . . 100 „
„ Ls 200 „ Ls 1000 par katriem simts latiem vai to daļām vēl 20 sant. Virs Ls 1000 vienošanās ceļā, kāda skaitā varēšanā. Pasta tarifs.

Par telegrafa pārvedumu virs pasta pārvedumu maksas jāmaksā vēl maksa par telegrammu Ls 2, .

Pārvedums uzņem uzr aprakstu.

Par pārvedumu pēgādi mājās . . . . . 20 sant.
Par pārvedumu steidzamo (expres) pēgādi mājās . . . . . 60 „
Par pārvedumu pēgādi mājas ārpus iznesšanas rajona abos gadījumos par katru pilnu vai nepilnu km no pasta iestādes gala vēl . . . . . 20 „

Par pārvedumu izmaksas paziņojumu:
ai pēcmaksā pie nosūtīšanas . . . 20 sant.
bi pēcmaksā vēlāk . . . . . 40 „
ci pa telegrafu . . . . . Ls 2,—

♦ Afbeelding 6: Tarievenoverzicht op de achterzijde van de 'Kvīte' van afbeelding 5

Sinds 9 juni 1923 golden voor geldoverschrijvingen onderstaande tarieven:

— vanwege een abonnement op een krant: Ls 0,10
— overschrijvingen tot Ls 20: Ls 0,20
— per Ls 20 tot Ls 100: Ls 0,10
— tussen Ls 100 en Ls 150: Ls 0,80
— tussen Ls 150 en Ls 200 (afbeelding 1): Ls 1,—
— daarboven per Ls 100 (of deel): Ls 0,20
— bestelling bij de ontvanger: Ls 0,20
— poste restante (COD): Ls 0,04
— verzoek tot verandering: Ls 0,35
— expressebestelling binnen het postdistrict Ls 0,60

Geldoverschrijvingen werden op het postkantoor van de ontvanger op juistheid gecontroleerd. Ingeval iets niet klopte of een fout werd vastgesteld, werd daarvan melding gemaakt op een speciaal formulier 'pārlabojums', dat werd toegezonden aan het postkantoor dat de foutieve geldoverschrijving had verzonden.
Gedurende de afwikkeling van de procedure werden de volgende formulieren gebruikt:

— PAHRLABOJUMS (in oude spelling tot ca. 1925), PĀRLABOJUMS (in nieuwe spelling vanaf ca. 1926), letterlijk 'verbetering'. Formaat 22,5 × 18,5 cm.
— AKTS, gedrukte akte in schrijfmachineletters, bekend vanaf ca. 1932. Formaat ca. 22,5 × 17 cm.
— Zonder titel, inhoudelijk gelijk aan bovenvermelde akte en eveneens gedrukt.
— LŪGUMS, 'verzoek', gebruikt voor verzoeken tot verandering van adressen, ontvangers e.d. Formaat 18 × 22 cm.
— PAVESTE en AICINAJUMS, berichtgevingen van het postkantoor aan de ontvanger om het overgeschreven geld te komen innen. Formaat 18 × 11 cm.

De vastgestelde onjuistheden betreffen vooral ontoereikende frankeringen. Daarnaast komen verschillen voor tussen in cijfers en met woorden aangegeven bedragen, ontbreken bedragen of stempels in het vakje 'Dienesta Atzīmes' (= dienstaantekeningen). Een enkele maal gaat het om, hoogst opmerkelijk, het gebruik van gebruikte postzegels of belastingzegels. Het reclamerende postkantoor stelt steevast dat er geen aanwijzingen zijn dat een ontbrekende postzegel afgevallen zou zijn. Bijna net zo eenduidig verklaart het postkantoor van verzending dat de gemaakte fouten het gevolg zijn van vergissingen of werkdruk... (de 'computer' bestond nog niet).

Bij het gros van de overschrijvingen gaat het om bedragen onder 100 Lats;

als gevolg gaat het bij gemaakte fouten veelal om bedragen die uit te drukken zijn in santimi. Echter, de gemaakte arbeids- en verzendingskosten om onregelmatigheden te herstellen zullen rond de 10 Lats gelegen hebben. Het extreemste voorbeeld in dit artikel betreft het ontbreken van 4 santimi poste-restanterecht. De afzender moest dat bedrag uiteindelijk alsnog betalen; hoe eenvoudig zou het geweest zijn het luttele bedrag van de ontvanger te innen!

Uit de beschikbare pārlabojums-formulieren valt niet eenduidig op te maken wie in principe het ontbrekende porto moest betalen. Als de ontvanger beschikte over een postgirorekening, werd de overschrijving automatisch op de rekening bijgeschreven (afbeelding 4). Daarom zou in dat geval de ontvanger het ontbrekende porto niet kunnen betalen. Vastgesteld is wel dat een postbeambte die een fout had gemaakt, als 'schuldige' uit eigen zak moest bijpassen.

Onder de standaard-dubbelrondstempels van Letland zijn er drie bekend met links slechts één ster (in plaats van drie). Ze zijn hieronder afgebeeld (afbeelding 7).

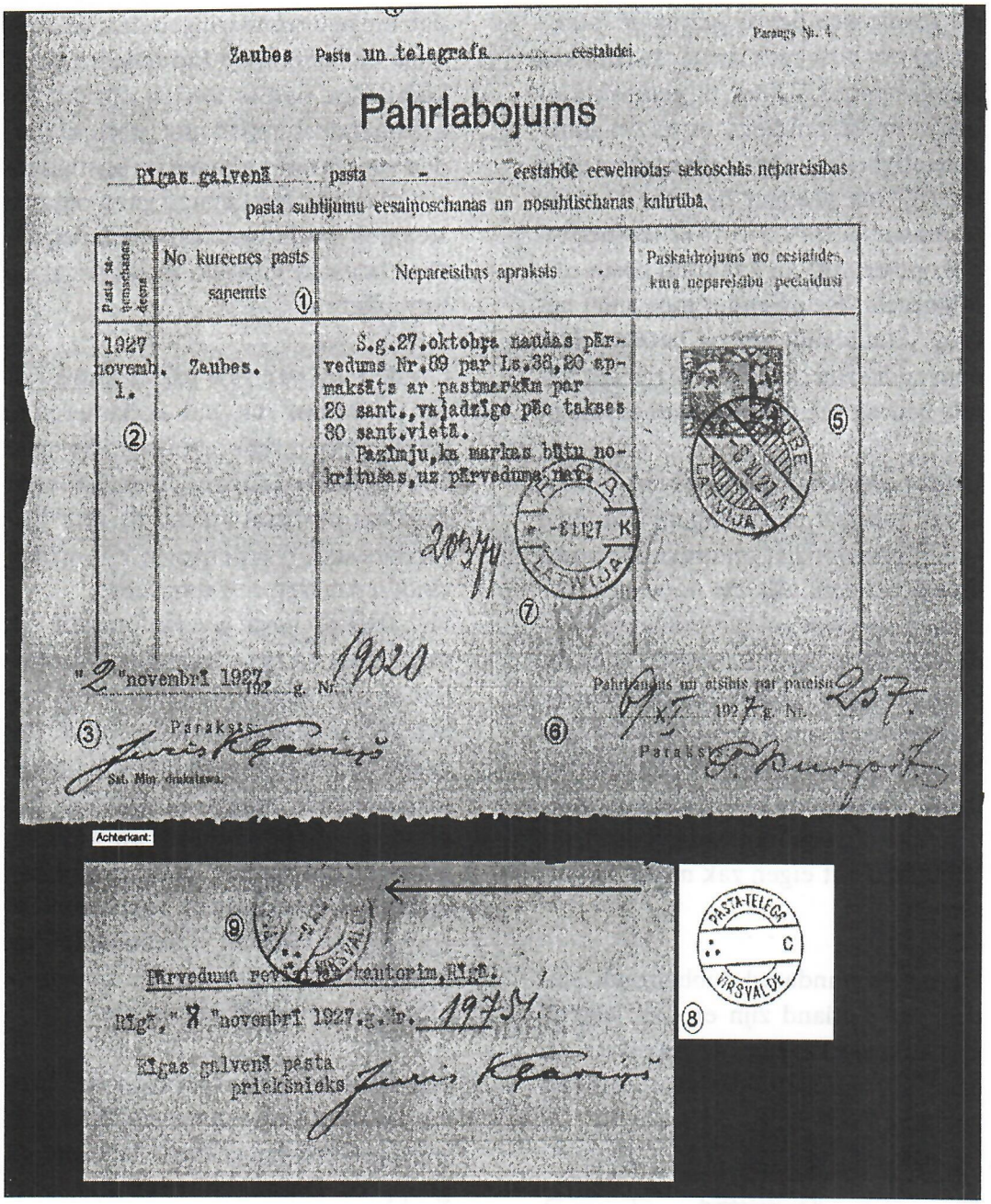

◆ Afbeelding 7: De drie stempels met één ster

Er zijn te veel voorbeelden bekend om toevallig te zijn, waarbij juist deze stempels op postformulieren voorkomen. Kenmerkend is het stempel RĪGA K, dat, enige uitzonderingen daargelaten, bijna uitsluitend op formulieren voorkomt. Zou vast te stellen zijn dat bovenstaande stempels niet gebruikt werden voor ontwaardingen op postkantoren, dan zou het kunnen gaan om een stempeltype dat speciaal vervaardigd is voor bepaald gebruik, in dit geval op formulieren.

Uit de tekst van vele pārlabojums valt op te maken dat het reclamerende postkantoor tevens een afschrift van de betreffende overschrijving meestuurde naar het postkantoor dat de fout had veroorzaakt. Verderop in dit artikel vindt u daarvan een voorbeeld.
Het afschrift bevat geen informatie die ook al niet op het pārlabojums-formulier is opgenomen; hooguit voegt het een getekend waarmerk toe. In alle gevallen bleef bij een reclamatie het originele overschrijvingsformulier op het ontvangende postkantoor en werd er, als over het bedrag geen twijfel bestond, uitbetaald aan de ontvanger. De zin van het afschrift is onduidelijk, temeer daar het werd teruggezonden na afhandeling van de reclamatie.

Hierna worden tien 'gevallen' beschreven ter illustratie van hetgeen hiervoor werd geschreven, gedacht, beweerd en geopperd. Daarnaast vormen ze ieder geval een 'petite histoire', een aardige kijk op het functioneren van de Letse post.
De getoonde formulieren bevinden zich in de collecties van V. Marcilger, F. Yde Sörensen en Ruud van Wijnen.

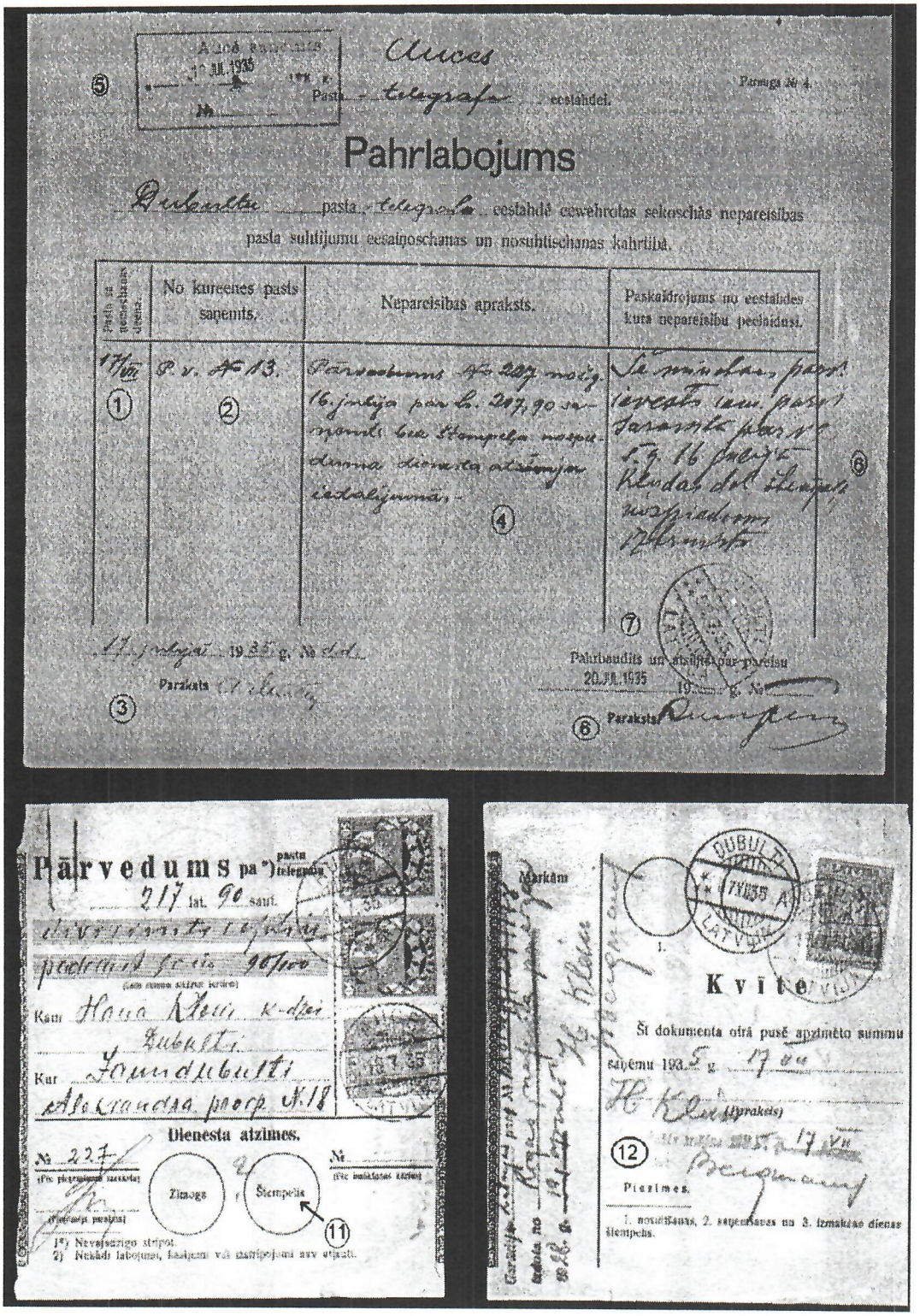
◆ Afbeelding 8

Geval I

Formulier PAHRLABOJUMS, in oude spelling.
Reclamatie vanwege een onjuiste frankering, gericht aan het postkantoor in ZAUBE.

1. Vaststelling door het hoofdpostkantoor in Rīga dat het postkantoor in Zaube op 27-10-1927 het bedrag van Ls 38,20 heeft overgeschreven en daarvoor slechts 20 santimu aan porto heeft berekend. Het juiste porto is 30 santimu. Er zijn geen aanwijzingen dat postzegels van het overschrijvingsformulier zijn afgevallen.
2. Ontvangst van de overschrijving in Rīga op 1 november 1927.
3. Procesverbaal opgemaakt op 2 november 1927.
4. De reclamatie werd naar Zaube gezonden en daar op 4 november 1927 ontvangen en onder nummer 96 geregistreerd.
5. Op 6 november plakt het postkantoor in Zaube de ontbrekende 10 santimu en ontwaardt met het dagtekeningstempel.
6. Dezelfde dag controleert het postkantoor in Zaube het geheel en bevestigt de juistheid van de correctie middels een handtekening.
7. Met het stempel RĪGA K wordt op 8 november 1927 de ontvangst van de gecorrigeerde reclamatie bevestigd.
8. Achterzijde: het postkantoor van Rīga overhandigt de reclamatie van de controledienst aan het postbestuur.
9. Achterzijde: het postbestuur bevestigt op 9-11-1927 middels het stempel PASTA-TELEGR. VIRSVALDE de ontvangst en de juistheid.

Tijdens de hele procedure heeft liefst vier maal een registratie plaatsgevonden...

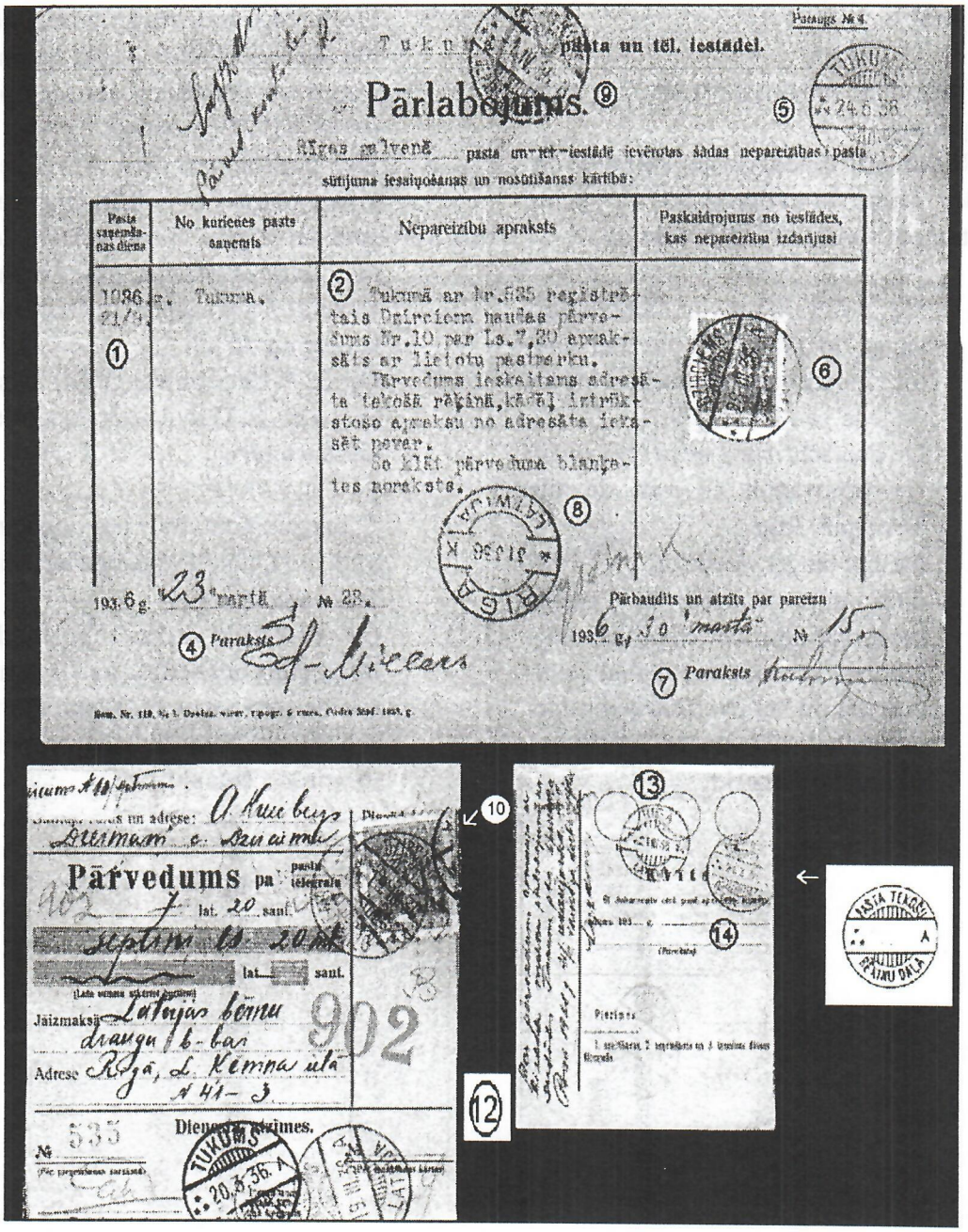
♦ Afbeelding 9

Geval II

Formulier PAHRLABOJUMS, in oude spelling.
Reclamatie omdat op het kerndeel onder 'Dienesta atzīmes' het verplichte stempel van AUCE ontbreekt.

1. Het postkantoor van Dubulti ontvangt op 17-7-1935 van het kantoor in Auce een overschrijving ter waarde van Ls 217,90.
2. De overschrijving werd ontvangen via postwagon 13 van de lijn Ventspils-Rīga.
3. De ontvangst wordt op 17-7-1935 door het postkantoor van Dubulti bevestigd door een handtekening.
4. Het postkantoor van Dubulti stelt vast dat op het overschrijvingsformulier nr. 227 van 16-7-1935 het stempel ontbreekt.
5. Het postkantoor van Dubulti zendt het formulier naar Auce; de ontvangst wordt middels een stempel op 18-7-1935 bevestigd.
6. Het postkantoor van Auce verklaart dat de overschrijving volgens de regels werd behandeld. Het ontbrekende stempel wordt als foutief gekenschetst. Ondertekening op 20 juli.
7. Op 22-7-1935 ontvangt het postkantoor van Dubulti het formulier uit Auce terug.

11. '?' aangebracht door het postkantoor van Dubulti vanwege het ontbrekende stempel.
12. Op 17-7-1935 betaalt postbode Bergmanis het bedrag aan huis uit aan de ontvanger H. Klein. Hiervoor moest 20 santimu bezorgporto worden betaald.

♦ Afbeelding 10

Geval III

Formulier PĀRLABOJUMS, in nieuwe spelling.
Reclamatie omdat het postkantoor in Dzirciems de overschrijving frankeerde met een al eerder gebruikt zegel (zie 10). Een opvallende zaak, het gaat om list en bedrog...
Dzirciems is een 'gat' ten noordwesten van Tukums en viel direct onder het postkantoor van Tukums. Daarom staan de stempels van beide kantoren onder 'Dienesta atzīmes' (bij 11).

1. Het hoofdpostkantoor van Rīga ontvangt op 21-3-1936 het overschrijvingsformulier van het kantoor in Tukums.
2. Het postkantoor Rīga legt vast dat overschrijving nr. 535 gefrankeerd werd met een reeds gebruikt zegel. De overschrijving moet gestort worden op de postgirorekening van de 'Letse Vereniging van Kindervrienden'. Daarom kan van de ontvanger het porto niet geïnd worden.
3. Het formulier wordt toegewezen aan 'Lagzdiņš' van het 'pārvedumu kontroles birojs', de controledienst voor geldoverschrijvingen.
12. Op 21-3-1936 noteert deze Lagzdiņš op de achterzijde van de overschrijving: 'terug naar het postkantoor Tukums omdat het porto voldaan is met een gebruikt zegel; het bedrag moet door de schuldige postbeambte worden betaald.'
13. Stempel RĪGA A geeft aan dat het bedrag op 21-3 aan het postgirokantoor is overgemaakt.
14. Het postgirokantoor bevestigt op dezelfde dag de ontvangst.
4. De ontvangst van de overschrijving wordt door het postkantoor Rīga pas op 23-6 onder nr. 23 geregistreerd.
5. Op 24-3-1936 bevestigt het postkantoor Tukums de ontvangst van het formulier. Blijkbaar wordt het doorgezonden naar Dzirciems.
6. Postkantoor Dzirciems frankeert het formulier met 20 santimu en ontwaardt deze op 26-3-1936.
7. Op 30-3 bevestigt postkantoor Tukums de juistheid.
8. Rīga bevestigt met stempel RĪGA K en handtekening op 31-3 de ontvangst van het formulier.
9. Middels het stempel PASTA UN TELEGRAF. — DEPARTEMENTS wordt op 1-4-1936 de zaak afgesloten.

Afbeelding 11

Geval IV

Formulier PĀRLABOJUMS, in nieuwe spelling.
Reclamatie omdat het abonnement op twee kranten op één overschrijving met 10 santimu is gefrankeerd in plaats van met 2 × 10 s = 20 santimu.

1. Overschrijving nr. 2 uit IRLAVA wordt op 1 april 1936 aangenomen en op 2 april in RĪGA ontvangen. Dat het ging om de betaling van twee kranten, viel op te maken uit het linkerdeel van het overschrijvingsformulier. Dat was bestemd voor de ontvangst.
2. Op dezelfde dag, 2 april, werd de ontvangst onder nr. 23 op het formulier geregistreerd.

10. Op het kerndeel van de overschrijving heeft iemand genoteerd 'laikraskta pārvedums' (overschrijving voor een tijdschrift), waarmee aangegeven werd dat 10 santimu porto correct zou zijn.
In een ander handschrift is onder de zegel echter geschreven 'Piemaksat Ls 0,10' (10 s. strafport).

3. Het postkantoor in Rīga stelt vast dat de overschrijving met 20 santimu gefrankeerd diende te zijn, omdat het om twee krantenabonnementen gaat. Het ontbrekende bedrag kan niet door de ontvanger worden betaald, omdat het overgeschreven bedrag op een postgirorekening wordt gestort.
4. 'Aan Lagzdiņš, parvemunu kontr. birojs'. Zie het vorige formulier III.

11. Op de achterzijde van de overschrijving staat geschreven: 'Wegens ontoereikende frankering wordt aan het postkantoor van Irlava het formulier "Pārlabojums" gezonden; het ontbrekende bedrag dient betaald te worden door de postbeambte die de overschrijving heeft behandeld.' Handtekening 'Lagzdiņš' en stempel RĪGA R van 2-4-1936, daarnaast het stempel van het postgirokantoor, 3-4-1936, omdat het bedrag daar geboekt is.

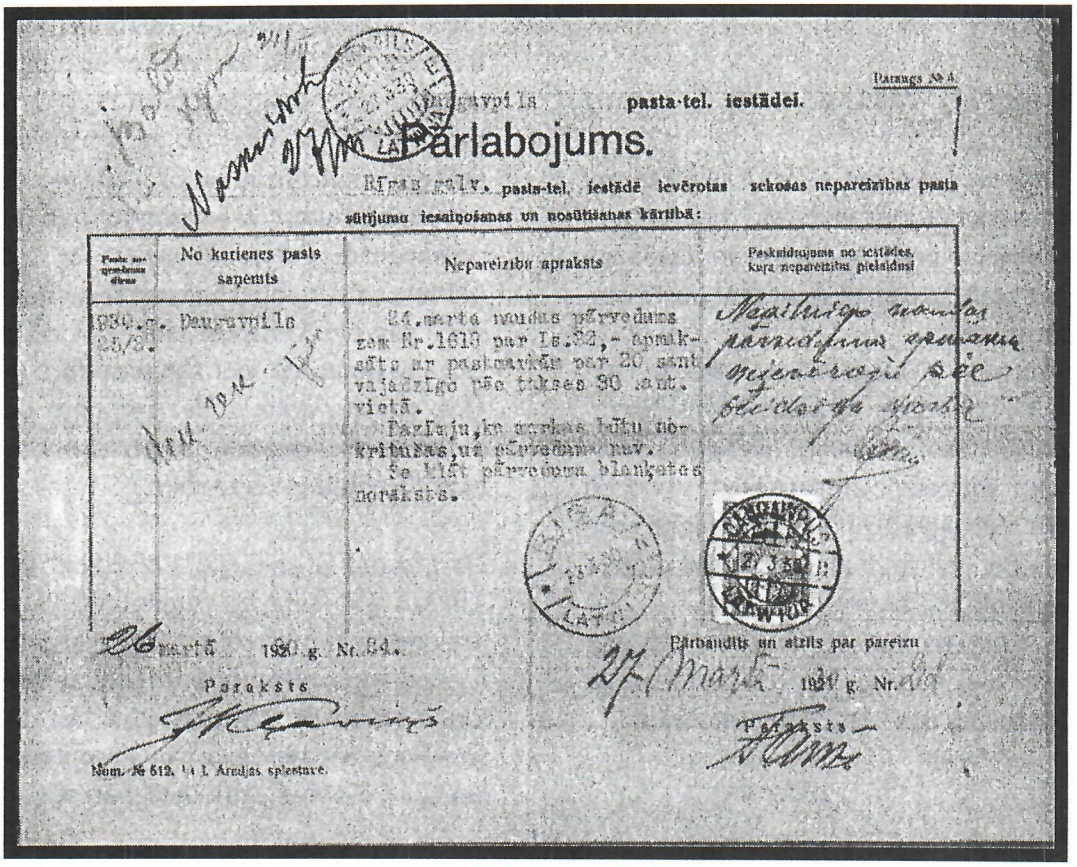
♦ Afbeelding 12

Geval V

Formulier PĀRLABOJUMS, in nieuwe spelling.
Ook hier gaat het — net als bij I — om onvoldoende frankering. Echter niet om het overschrijvingsporto, maar om het ontbreken van 4 santimi poste-restanterecht.
Vanwege dit minimale bedrag is het wel het extreemste voorbeeld van discrepantie tussen te innen bedrag en daarvoor gemaakte kosten. Daar komt bij dat de ontvanger het overgeschreven bedrag zelf inde en dus gemakkelijk 4 santimi had kunnen betalen...
Het pārlabojums-formulier wordt niet stap voor stap beschreven (het zou een herhaling zijn van I), daarom kort:

De 20 latu werd op 29-9-1930 van postkantoor GROBINA poste restante overgemaakt naar het hoofdpostkantoor in RĪGA. Hoewel de 4 santimi poste-restanterecht ontbreken, wordt het bedrag al op 30 september aan de ontvanger E. Petersons uitbetaald. Uit het verticale stempel links op de achterzijde van het kerndeel blijkt dat deze zich legitimeerde met zijn paspoort.
Ook wordt vermeld dat vanwege de ontbrekende 4 santimi een pārlabojums naar Grobina is verzonden.

De afstand Rīga-Liepāja bedraagt ca. 230 km. Grobina ligt ongeveer 12 km ten oosten van Liepāja. De reclamatie legde dus een afstand van meer dan 400 km af en uit de stempels blijkt dat diverse postbeambten er van 30 september tot 6 oktober druk mee waren.

Pavadz. № 4.

Daugavpils pasta-tel. iestādei.

Pārlabojums.

Rīgas galv. pasta-tel. iestādē ievērotas sekosas nepareizības pasta sūtījumu iesaiņošanas un nosūtīšanas kārtībā:

Pasta nr. aprakstāmā dienā	No kurienes pasts saņemts	Nepareizību apraksts	Paskaidrojums no iestādes, kura nepareizību pieļāvusi
930.g. Daugavpils 25/3.		24.marta naudas pārvedums zem Nr.1613 par Ls.32,- apmaksāts un paskaitīts par 20 sant. vajadzīgo pēc tikses 30 sant. vietā. Paziņoju,ka marka bīstu nokritušas,un pārvedums nav. Šo lūdzu pārvedumu blanketes norakstīs.	Nepareizība radusies pārnesot aprēķinus pārvedumu blanketē. Pieļāvēja [illegible]

26 martā 1930 g. Nr. 84.

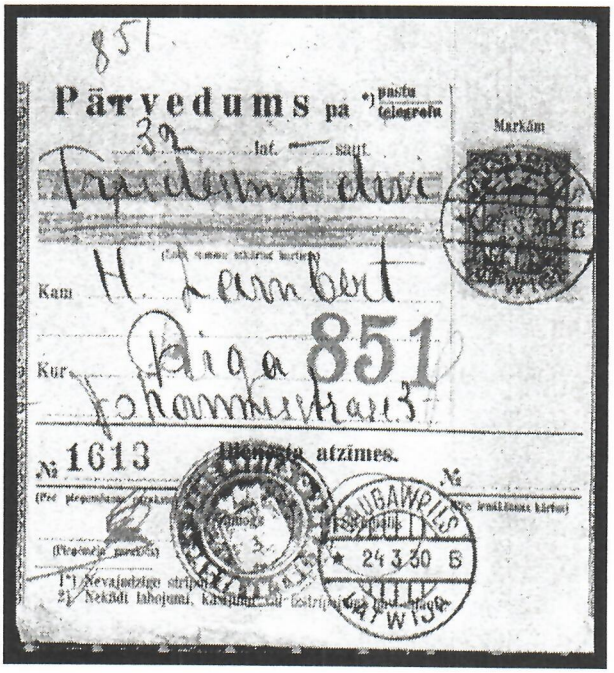
Paraksts

27/III martā 1930 g. Nr. 86

Pārbaudīts un atzīts par pareizu

Paraksts

Nom. № 512. 1/1 I. Arnolja spiestuve.

851

Pārvedums pa [1] pasta telegrafu

32 lat. — sant.

Markām

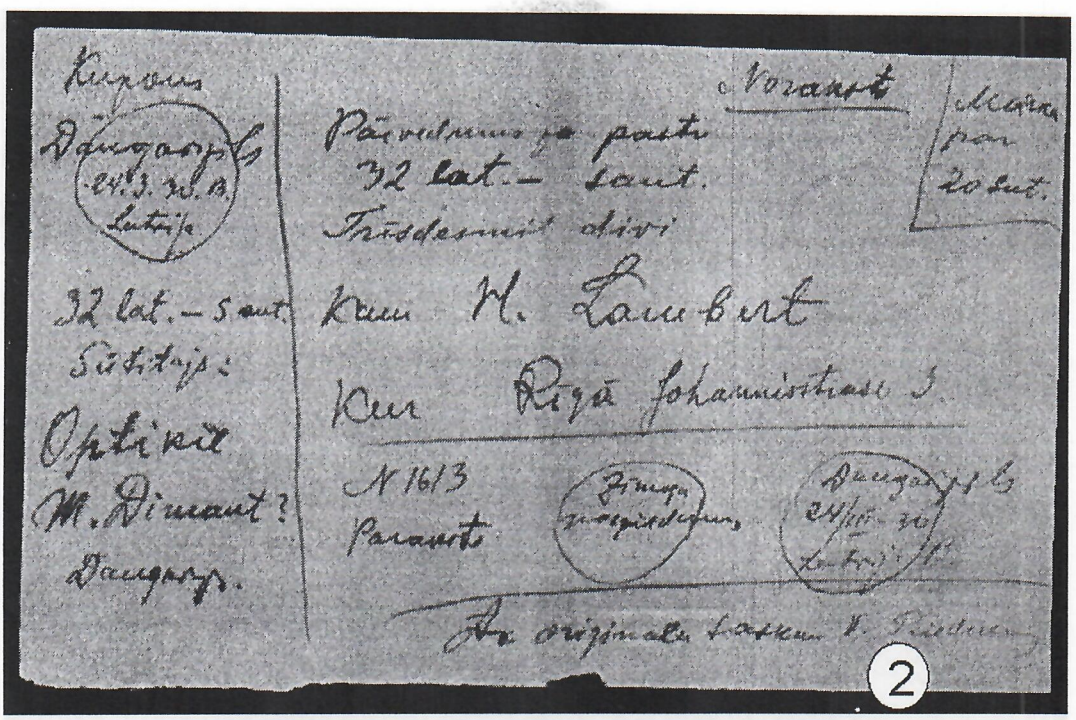
Kam H. Lambert

Kur Riga 851

Johannisstr. 3

№ 1613 Pārvedēja atzīmes.

[1] Nevajadzīgo strīpot.
[2] Nekādi labojumi, kārtulas vai [illegible] nav pielaujami.

◆ Afbeelding 13

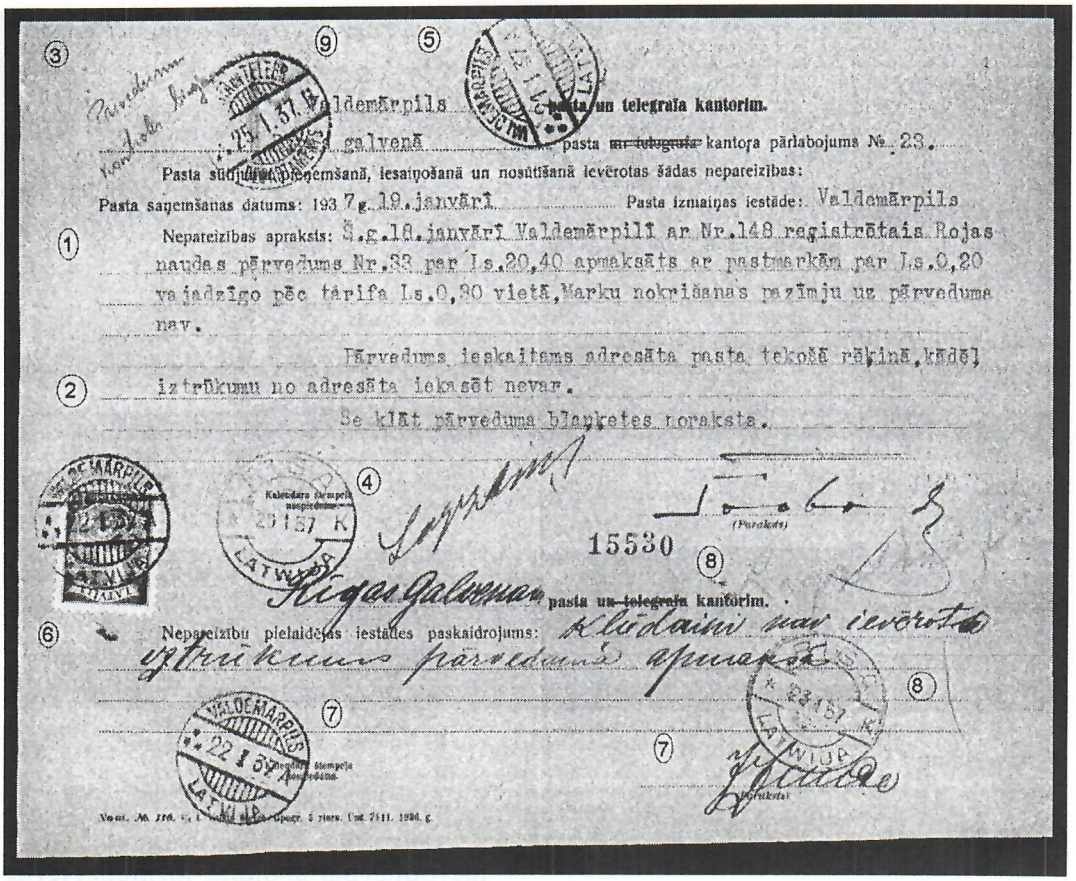
Geval VI

Op vele pārlabojums-formulieren wordt de beschrijving van de reclamatie afgesloten met de vermelding dat 'een kopie van de overschrijving is bijgevoegd'. Zo'n kopie — handgeschreven op de achterzijde van een in vier stukken gescheurd afgedankt postformulier — wordt hier als typisch voorbeeld getoond.

De kopie werd door het ontvangende postkantoor gemaakt en de echtheid door een postbeambte met zijn handtekening bevestigd. Deze handtekening is niet op het pārlabojums-formulier terug te vinden, hoewel het wel vaststaat dat kopie en formulier tezamen werden verzonden naar het postkantoor dat de overschrijving had aangenomen (in dit geval Daugavpils).

Zo goed als alle gegevens op de kopie staan ook vermeld op het pārlabojums-formulier. Het doel van de kopie is dan ook onduidelijk.

Bij deze reclamatie gaat het overigens om een onvoldoende frankering: 20 santimu in plaats van de voorgeschreven 30 santimu.

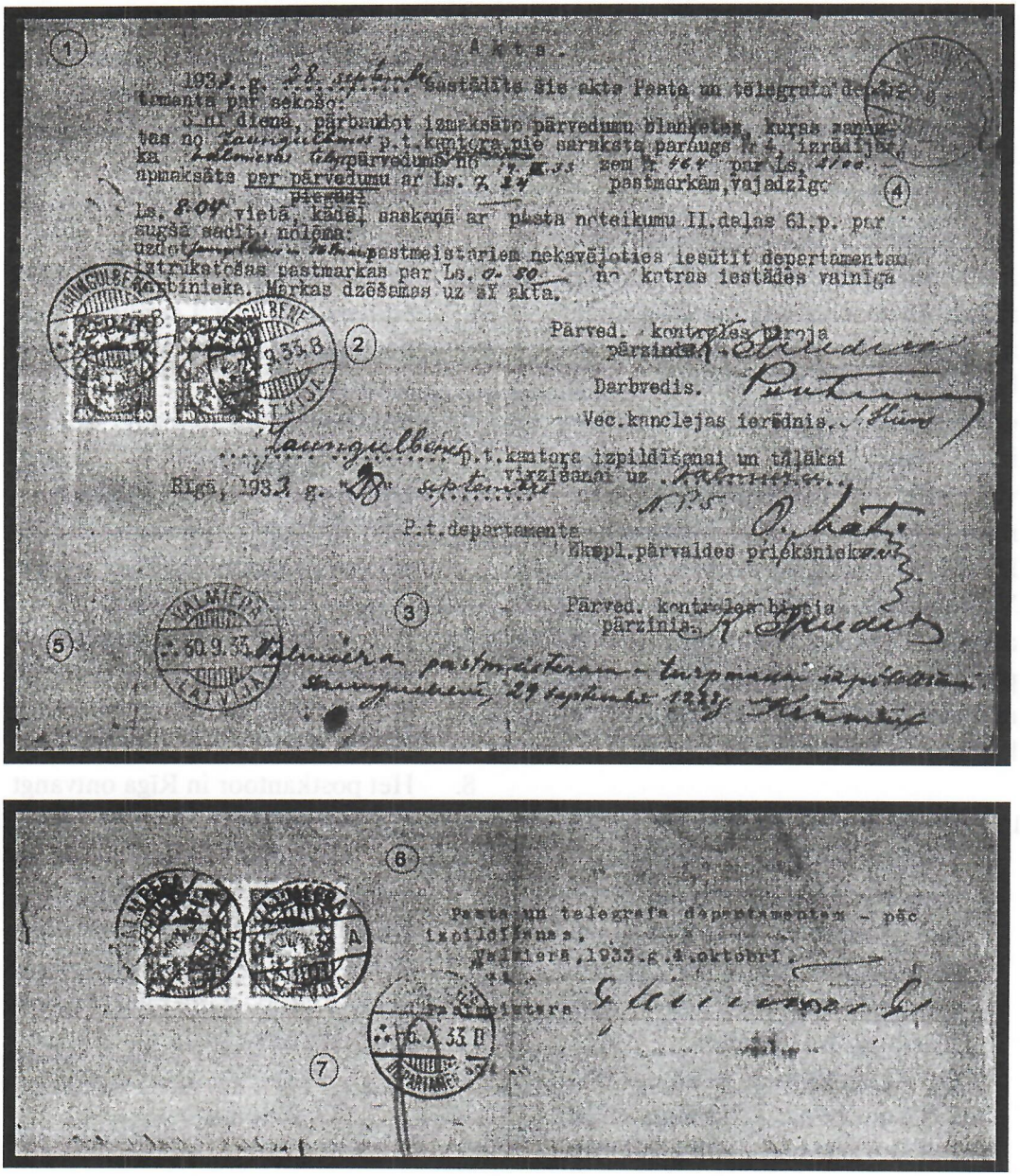
◆ Afbeelding 14

Geval VII

Ditmaal een formulier zonder titel, in 1936 gedrukt en inhoudelijk identiek aan het pārlabojums-formulier.

Het originele geldoverschrijvingsformulier kennen we niet, maar de gang van zaken valt door het reclamatieformulier na te gaan. De geldoverschrijving ten bedrage van Ls 20,40 stamde uit Roja, een vissersdorpje aan de Golf van Riga in het district Talsi. Het postkantoor viel onder het postkantoor in Valdemārpils (het voormalige Sasmaka).
De overschrijving werd onder nr. 148 in Valdemārpils geregistreerd en was geadresseerd aan een ontvanger met een postgirorekening in Rīga. De fout werd niet in Roja gemaakt, maar op het postkantoor in Valdemārpils.

1. Op 19-1-1937 ontving het hoofdpostkantoor in Rīga de overschrijving. Vastgesteld werd dat ze niet met 30 santimu, maar met 20 santimu is gefrankeerd. Er zijn geen sporen dat een zegel van de overschrijving is afgevallen.
   De overschrijving werd op 18-1-1937 onder nr. 33 in Roja en nr. 148 in Valdemārpils uitgeschreven.
2. Het overgeschreven bedrag moet bijgeschreven worden op een girorekening en daardoor kon de ontbrekende 10 santimu niet geïnd worden.
3. 'Aan de controledienst voor overschrijvingen'.
4. Met stempel RĪGA K van 20-1-1937 en handtekening 'Lagzdiņš' wordt de reclamatie naar Valdemārpils verzonden.
5. VALDEMĀRPILS bevestigt de ontvangst op 21-1-1937.
6. Op het postkantoor van Valdemārpils wordt op het formulier een zegel van 10 santimu geplakt en vervolgens op 22-1 ontwaard.
7. Het postkantoor van Valdemārpils verklaart dat er een vergissing in het spel is, ondertekent en stuurt de reclamatie terug naar Rīga.
8. Het postkantoor in Rīga ontvangt met stempel RĪGA K van 23-1-1937 het formulier terug, wederom handtekening van Lagzdiņš.
9. De hele behandeling wordt afgesloten op 25-1-1937 met het stempel van het post- en telegraafkantoor.

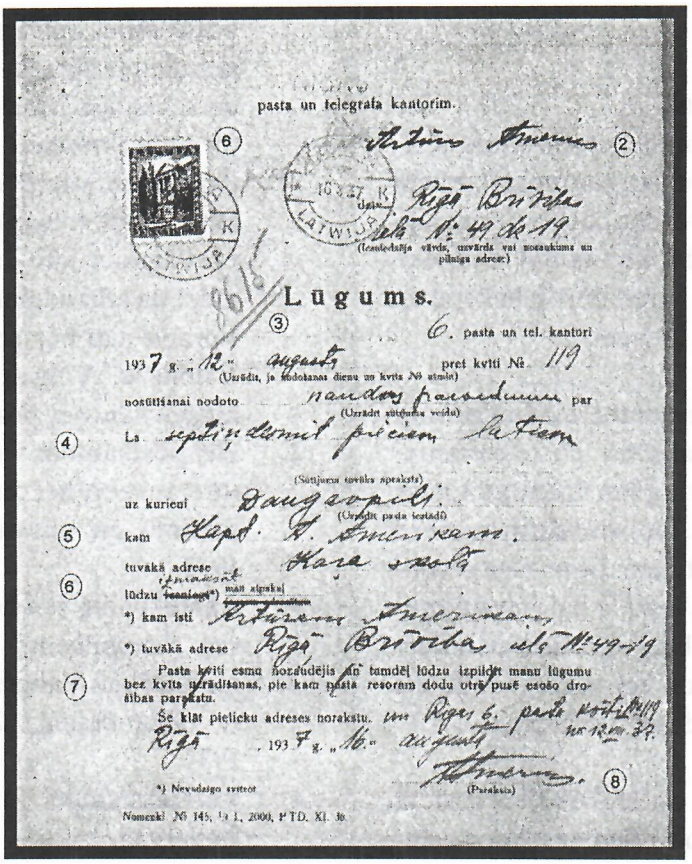
◆ Afbeelding 15

Geval VIII

Formulier 'Akts'.
Hoewel dit formulier in schrijfmachineschrift is opgemaakt, kan met zekerheid aangenomen worden dat het vermenigvuldigd is, omdat een aantal identieke kopieën uit de jaren dertig bekend is. Formaat 22 × 17,5 cm.

Het gaat om een ontoereikend gefrankeerde telegrafische poste-restante-geldoverschrijving van VALMIERA naar JAUNGULBENE. De overschrijving werd vervolgens routinematig in Rīga gecontroleerd. Opvallend is dat het ontbrekende porto dubbel voldaan moest worden: zowel door het verzendende als het ontvangende postkantoor.

1. De akte is op 28-9-1933 opgesteld door de controledienst voor geldoverschrijvingen bij het post- en telegraafkantoor en luidt: 'Vastgesteld werd dat de poste restante telegrafische geldoverschrijving ten bedrage van Ls 2100, op 19-9-1933 opgegeven op het postkantoor van Valmiera, niet met Ls 8,04 is gefrankeerd, maar slechts met Ls 7,24. Op grond van § 61 van de postverordening, deel II, is besloten, dat zowel het postkantoor van Jaungulbene als het postkantoor van Valmiera het ontbrekende porto moet betalen. Deze bedragen dienen betaald te worden door de schuldige beambten en op dit formulier middels postzegels voldaan en ontwaard te worden. Deze akte wordt toegezonden aan het postkantoor van Jaungulbene en moet na afhandeling toegezonden worden aan het postkantoor van Valmiera.' Volgen vijf handtekeningen van vier postbeambten.
2. Het postkantoor van JAUNGULBENE frankeert het formulier met 80 santimu en ontwaardt op 29-9-1933.
3. Aantekening van het postkantoor van Jaungulbene: 'Aan de postmeester van Valmiera voor verdere afhandeling, 29 september 1933.'
4. Vertrekstempel JAUNGULBENE, 29-9-1933.
5. Aankomststempel VALMIERA, 30-9-1933.
6. Ook het postkantoor van VALMIERA frankeert, op de achterzijde van het formulier, met 80 santimu. Ontwaarding op 4-10-1933. Daarnaast de aantekening: 'Aan het post- en telegraafkantoor na afhandeling, Valmiera, 4 oktober 1933.'
7. Aankomststempel van de Post- en Telegraafdienst, d.d. 5-10-1933.

pasta un telegrafa kantorim.

Lūgums.

6. pasta un tel. kantori

1937 g. „12." augusta pret kvīti Nr. 119

(Uzrādīt, ja sūtīšanas dienu un kvīts Nr. zināt)

nosūtīšanai nodoto naudas pavedumu par

(Uzrādīt sūtījuma veidu)

Ls septiņdesmit piecām latiem

(Sūtījuma summa skaitļos)

uz kurieni Daugavpili.

(Uzrādīt pasta iestādi)

kam Kapd. A. Ameriksam.

tuvākā adrese Kara skolā

lūdzu [illegible] mani atjaukt

*) kam isti Arturam Ameriksam,

*) tuvākā adrese Rīgā, Brīvība ielā Nr. 49-19

Pasta kvīti esmu nozaudējis un tamdēļ lūdzu izpildīt manu lūgumu bez kvīts uzrādīšanas, pie kam pasta resoram dodu otrā pusē ezošo drošības parakstu.

Šo klāt pielieku adreses norakstu. un Rīgas 6. pasta kvītiNr.119 no 12.m.37.

Rīgā, 1937 g. „16." augusta

(Paraksts)

*) Nevajadzīgo svītrot

Nomenkl. Nr. 145, 1. I. 2000, PTD. XI. 8.

Geval IX

Formulier Lūgums.
Dit formulier is bedoeld voor verzoeken van de afzender om veranderingen bij geldoverschrijvingen en bij de verzending van pakketten. Bekend zijn: wijziging van de ontvanger, verandering van het adres en de teruggave van een zending aan de afzender.
Het tarief voor een dergelijk verzoek bedroeg 35 santimi, te voldoen in zegels. Verzoeken gefrankeerd met 40 santimu zijn bekend.

Bij het afgebeelde formulier gaat het om een overschrijving van Ls 75 van Rīga naar Daugavpils en de terugzending daarvan aan de afzender. De reden voor dat laatste is niet duidelijk.

1. Het verzoek werd gedaan op het hoofdpostkantoor van RĪGA op 16-8-1937.
2. Afzender is Arturs Ameriks, Brīvības iela 49, Rīga.
3. Het postkantoor van verzending, RĪGA 6.
   Dit bijkantoor bevond zich aan de Brīvības gatve 115, de verlenging van de Brīvības iela over de spoorbrug (de voormalige 'Livländische Chaussee').
4. Overgeschreven bedrag Ls 75, naar Daugavpils.
5. Ontvanger, overste A. Ameriks, krijgsschool te Daugavpils.

♦ Afbeelding 16

6. Afzender verzoekt om betaling aan zichzelf.
7. 'Ik heb de kwitantie verloren en verzoek daarom om afhandeling van mijn verzoek zonder het tonen van de kwitantie. Daarvoor teken ik op de achterzijde.' Deze passage is in dit geval doorgestreept.
8. Bijliggend: postkwitantie nr. 119, kantoor Rīga 6, 12-8-1937.

Uit het overschrijvingsformulier kan de afloop worden opgemaakt:

9. Opgave van de overschrijving bij postkantoor RĪGA 6 op 12-8-1937.
10. Aankomst in DAUGAVPILS op 12-8-1937.
11. Aantekening 'volgens de pārlabojums'. Deze kennen we niet, maar bevatte waarschijnlijk de aanwijzing de overschrijving aan de afzender te retourneren.
12. Terugzending van de overschrijving naar Rīga op 13-8-1937.
13. Aankomst in Rīga dezelfde dag.
14. Stempel 'Ontvanger niet thuis, bericht achtergelaten 14.VIII.'
15. De afzender A. Ameriks verzoekt op 16-8-1937 (stempel RĪGA K op de lūgums) om terugbetaling; deze volgt volgens stempel RĪGA R nog op dezelfde dag.
16. De kwitantie wordt aan het kerndeel geplakt met de aantekening 'Retour 16 VIII 37, Rīga hoofdpostkantoor'.

♦ Afbeelding 17

Geval X: De uitbetaling van overschrijvingen

Het grootste deel van de overschrijvingen werd door een postbode in contant geld bij de ontvanger bezorgd. Daarvoor moest 20 santimu worden betaald. Dit bedrag werd middels postzegels verantwoord op de achterzijde van het kerndeel en ontwaard met het dagtekeningstempel. Beschikte de ontvanger over een postgirorekening, dan werd de overschrijving automatisch op de rekening bijgeschreven. Soms echter kreeg de ontvanger een oproep de overschrijving in ontvangst te komen nemen. Bij de bekende formulieren gaat het steeds om een ontvangende beambte of openbare dienst.

1. De overschrijving van Ls 9,50 betreft een tijdschriftabonnement. Daarom bedraagt het porto slechts 10 santimu.
2. De overschrijving was geadresseerd aan de uitgeverij van de krant *Latvijas Kareivis* ('Letse soldaat') in Rīga. In LIEPĀJA opgegeven op 1-7-1937.
3. Ontvangen in RĪGA op 2-7-1337.
4. PAVESTE (Mededeling, gedrukt in 1935). Identieke formulieren met de titel AICINAJUMS hebben als drukdatum 1938.
5. De ontvanger wordt verzocht het geld in ontvangst te komen nemen.
6. Volmacht voor de bode Aboliņš om het geld te ontvangen. Stempel van de legerdrukkerij, getekend door de chef van de legerdrukke-

rij, overste Baumanis. Tevens ondertekend door de bureauchef, N.N.

7. Stempel: 'volgens volmacht op formulier paveste'.
8. Uitbetaling aan de ontvanger op 3-7-1937, stempel RĪGA R.

Er zijn nog drie formulieren bekend die te maken hebben met een volmacht. Alleen daarbij zijn de stempels AB en AC vastgesteld. Dat kan toevallig zijn, maar bekend is ook dat stempels met twee letters erg weinig voorkomen.

Summary

V. Marcilger, 'Correction procedures of Latvian money transfers'

While until WW 1 in Russia postal money orders existed since 1897, the practice of sending cash in 'money letters' was continued extensively as a matter of tradition.

After Latvia became independent in 1918, money letters mostly were used for dispatching cash abroad, but domestic money transfers were carried out by the postal money transfer system, by which no cash was sent through the mail.

For this purpose, during the early years until the early 1930s forms consisting of a basic central section, and a stub at the left side were used. The stub was cut off by the receiving post office and issued to the addressee. The stub contained the name of the sender and a short note by him. From 1927 on a similar form was introduced which had also at the right end a stub, being the receipt for the sender. In case of the earlier form the sender received a separate postal receipt. In cases when the money was transferred by telegraph, or the transfer could not be carried out for some reason, the left stub was left with the basic section, and thus remained preserved for collectors. The right stub naturally was after a while disposed of as waste. The basic central section contained all pertinent information and certifications concerning the transfer. It was therefore kept in the archive of the dispatching post office for a certain time, definitely not less than one year, and subsequently sent to a central storage of the postal department.

As the central section was franked with postage stamps, and in general was of philatelic interest because of the many postmarks, they were ultimately given as a present by the bags to the Philatelic Section of the Latvian Society (Latviesu Biedrība, founded in 1868 as a centre of Latvian national culture).

The Philatelic Section distributed the forms to its members, and thus many thousands of them by now are distributed among collectors all over the world.

The handling procedure of the money transfer process was obviously prescribed in the regulations of the postal administration very precisely, and was executed indeed with great care.

Nevertheless, errors occurred, but with very rare exception they are simple human errors due to minor negligence — as will be shown in the analysis carried out in this study.

The correction of errors was a quite complicated procedure, and the examples in this study are typical cases and varieties of forms used.

In cases where the postal employee had failed to record certain data, the correction procedure is justified and understandable. However, where it consisted of nothing more but insufficient franking, the error usually ranges between 4 and 20 santims, and the workload for carrying out the correction is absolutely in no reasonable proportion with the value of the error.

This may have had a good reason: the postal employee were given the feeling that they were strongly supervised, and had to execute their work with greatest care. This seems to have been a system by itself. In some cases a judgement has been passed that the discovered discrepancy in franking the employee had to pay out of his pocket.

DE BALTISCHE STATEN OP ZEGELS VAN DE SOVJET-UNIE

K. KOCH

De vroegere Sovjet-Unie heeft een redelijk groot aantal zegels uitgegeven met Baltische motieven. In dit overzicht, gemaakt door de heer K. Koch te Leeuwarden, zijn deze zegels bij elkaar gebracht. De nummers zijn volgens *Michel* 1995/1996. De illustraties komen uit de collectie van Sijtze Reurich.

(09.02.1947): *wapenemblemen van de USSR*
— 1096 (Estland) 30 k.
— 1101 (Letland) 30 k.
— 1102 (Litouwen) 30 k.

(juli/13.09.1950): *10 jaar Sovjetrepubliek Letland*
— 1494/99: 25, 40, 50, 60 k, 1 R, 2 R

(juli/08.10.1950): *10 jaar Sovjetrepubliek Litouwen*
— 1500/02: 25 k, 40 k, 1 R

(juli/08.10.1950): *10 jaar Sovjetrepubliek Estland*
— 1503/06: 25 k, 40 k, 50 k, 1 R

(17.11.1954): *dichteres Salomėja Neris (Litouwen)*
— 1740: 40 k

(01.06.1955): *beurspaviljoens in Moskou*
— 1776: 40 k (Letland)
— 1777: 40 k (Litouwen)
— 1779: 40 k (Estland)

(30.10.1956): *schrijfster Julija A. Zemaitė (Litouwen)*
— 1894: 40 k.

(25.10.1957): *40e herdenking Oktoberrevolutie*
— 2006: 40 k (Letland)
— 2011: 40 k (Litouwen)
— 2013: 40 k (Estland)

(28.12.1957): *W. Mickevičius-Kapsukas (Litouwen)*
— 2040: 40 k

(04.10/03.11.1958): *hoofdsteden van de republieken*
— 2153: 40 k (Rīga)

(05/30.12.1958): *hoofdsteden van de republieken*
— 2176: 40 k (Tallinn)
— 2177: 40 k (Vilnius)

(03.03.1959): *Petras Cvirka (Litouwen)*
— 2204: 40 k

(29.07.1959): *Sovjetvloot*
— 2235: 1 R (MS 'Baltika')

(16.07/02.08.1960): *20 jaar Baltische Sovjetrepublieken*
— 2365: 40 k (Litouwen)
— 2366: 40 k (Letland)
— 2367: 40 k (Estland)

Mi. 2367

(24.12.1960): *klederdrachten*
— 2431: 10 k (Litouwen)

(08.06.1961): *klederdrachten*
— 2495: 12 k (Estland)

(31.07.1961): *100 jaar 'Kalevipoeg' (Estisch epos)*
— 2511: 4 k

(20.12.1961): *Andrej Pumpur (Letland)*
— 2565: 4 k

(30.12.1962): *klederdrachten (Letland)*
— 2709: 3 k

(31.01.1963): *kunstproducten (Estland)*
— 2718: 10 k

(24.03.1963): *Viktor Kingissepp (Estland)*
— 2733: 4 k

(24.03.1963): *Rudolf Blauman (Letland)*
— 2734: 4 k

(07.07.1965): *25 jaar Estische Sovjetrepubliek*
— 3085: 4 k

Mi. 3085

(14.07.1965): *25 jaar Litouwse Sovjetrepubliek*
— 3087: 4 k

(16.07.1965): *25 jaar Letse Sovjetrepubliek*
— 3088: 4 k

(08.09.1965): *schrijvers*
— 3114: Eduard Vilde (Estland)
— 3115: Jānis Rainis (Letland)

Mi. 3115

(04.08.1967): *50 jaar Oktoberrevolutie*
— 3365: Estland
— 3369: Letland
— 3370: Litouwen

(30.11.1967): *herstellingsoorden aan de Baltische zeekust: Jūrmala (Letland, Narva-Jõesuu (Estland), Druskininkai (Litouwen), Zelenogradsk (Kaliningrad Oblast), Svetlogorsk (Kaliningrad Oblast)*
— 3424/28

Mi. 3424

(14.08.1968): *50 jaar Sovjetmacht in Litouwen*
— 3523: 4 k

(29.11.1968): *50e herdenking Estische arbeiderscommune*
— 3566: 4 k

(01.01.1969): *50 jaar Sovjetmacht in Letland*
— 3597: 4 k

(14.06.1969): *100 jaar zangfeest in Estland*
— 3633: 4 k

(20.09.1969): *Litouwse partizanen*
— 3675: 4 k

(13.10.1970): *400 jaar universiteitsbibliotheek Vilnius*
— 3798: 4 k

(01.04.1971): *E. Birznieks-Upītis (Letland)*
— 3869: 4 k

(21.06.1971): *30e herdenking verdediging Liepāja (Letland)*
— 3889: 4 k

(28.10.1972): *50e herdenking stichting USSR*
— Blok 79: 30 k (vlaggen)

(10.01.1973): *650 jaar Vilnius*
— 4083: 10 k

(24.05.1973): *100 jaar Lets zangfeest*
— 4127: 10 k

Mi. 4127

(06./20.12.1973): *bouwwerken Baltische staten*
— 4195/98: 4 k, 4 k, 4 k, 10 k + siervelletje

(14.11.1974): *30e herdenking bevrijding Estland*
— 4297: 4 k

(20.08.1975): *100e verjaardag M.K. Čiurlionis (Litouwen)*
— 4392: 4 k

Mi. 4392

(26.10.1978): *Olympiade / zeilen (Tallinn)*
— 4781/85: 4+2, 6+3, 10+5, 16+6, 20+10 k
— Blok 133: 50 + 25 k

(16.01.1979): *400 jaar universiteit Vilnius*
— 4818: 4 k

(21.03.1980): *60e verjaardag Georg Ots (Estland)*
— 4939: 4 k

(30.04.1980): *Olympiade / toerisme*
— 4953: 1 R + 50 k (Tallinn)
— 4954: 1 R + 50 k (Tallinn)

Mi. 4953

(12.07.1980): *40 jaar Litouwse Sovjetrepubliek*
— 4975: 4 k

(21.07.1980): *40 jaar Letse Sovjetrepubliek*
— 4976: 4 k

(21.07.1980): *40 jaar Estische Sovjetrepubliek*
— 4977: 4 k

(15.09.1980): *950 jaar Tartu (Estland)*
— 4989: 4 k

(04.03.1982): *350 jaar universiteit Tartu*
— 5152: 4 k

(13.07.1982): *100 jaar telefoon / stadsgezicht van o.a. Rīga*
— 5199: 4 k

(19.09.1983): *vuurtorens*
— 5312: 12 k (schiereiland Tahkuna, Estland)
— 5313: 20 k (Tallinn)

(31.10.1985): *K. Baroņš (Letland)*
— 5553: 5 k

(28.02.1986): *K. Pozela (Litouwen)*
— 5581: 5 k

(23.09.1986): *treinverbinding per veerboot tussen Mukran (DDR) en Klaipėda (Litouwen)*
— 5642: 15 k

(26.09.1986): *750 jaar stad Šiauliai (Litouwen)*
— 5643: 5 k

(31.01.1987): *100e verjaardag Kārlis Miesnieks (Letland)*
— 5683: 5 k

Mi. 5683

(04.02.1987): *100e verjaardag Stasys Šimkus (Litouwen)*
— 5684: 5 k

Mi. 5684

(07.03.1987): *100e verjaardag Heino Eller (Estland)*
— 5692: 5 k

(24.03.1988): *100e verjaardag V.E. Kingissepp (Estland)*
— 5810: 5 k

(12.07.1989): *epen*
— 5973: 10 k (Litouwen)
— 5975: 10 k (Letland)

Mi. 5973

(18.01.1990): *hoofdsteden van de Sovjetrepublieken*
— 6047: 5 k (Tallinn)
— 6048: 5 k (Rīga)
— 6049: 5 k (Vilnius)

Mi. 6048

(22.05.1990): *epos (Estland)*
— 6086: 10 k

(01.08.1990): *historische bouwwerken*
— 6111: 15 k (Vilnius)
— 6113: 15 k (Rīga)
— 6115: 15 k (Tallinn)

Mi. 6115

(07.01.1991): *75e verjaardag P. Keres (Estland)*
— 6163: 15 k

(04.10.1991): *folklore*
— 6229: 15 k (Estland)
— 6232: 15 k (Litouwen)
— 6233: 15 k (Letland)

Summary

K. Koch, 'The Baltic states on stamps of the Soviet Union
In this short article an inventory has been made of the 'Baltic' stamps issued by the Soviet Union in the years 1947-1991.

Wie kan mij helpen aan enige brieven (of drukwerken) van de Sovjetunie uit Litouwen (de periode 1945-1990) met duidelijk leesbare stempels? Ook ben ik geïnteresseerd in losse zegels afgestempeld in Litouwse plaatsen. Graag enige spoed, want ze zijn nodig voor een tentoonstelling in februari.
G.A. Vogel, Wijnesteinstraat 3, 3431 EV Nieuwegein, tel. 030-6031498.

ORGANISATIE EN VELDPOST VAN DE DUITSE MARINE IN HET BALTISCHE GEBIED TIJDENS DE TWEEDE WERELDOORLOG
Deel I

ANDRÉ DE BRUIN

Het is onmogelijk elke marine-eenheid die een keer tijdens de Tweede Wereldoorlog in Estland, Letland of Litouwen is gesignaleerd, met haar veldpostnummer hier vast te leggen. Gekozen is daarom voor een beschrijving conform de hiërarchische indeling van de (grote) eenheden. Daarbij komen dus zo veel als mogelijk alle eenheden van de marine-landstrijdkrachten aan de beurt die enige tijd in de Baltische staten gestationeerd zijn geweest. Daarenboven die schepen die in een verband aldaar werden ingezet ter bewaking en beveiliging van de havens en het direct daaraan grenzende zeegebied. Memel wordt in dit kader geacht te behoren tot Litouwen, waarbij voor dit gebied het begin van de oorlog op 1939 wordt gesteld.

Algemeen

— Alle hier aangegeven veldpostnummers beginnen met een M! (In de praktijk is dit in de notatie in briefstempels bijna nooit het geval!) Teneinde onderscheid te maken is in dit opstel de prefix M gebruikt voor die veldpostnummers die betrekking hebben op schepen of onderdelen met schepen.
— Indien een datum tussen haakjes staat, betekent dit dat de bestaansperiode een aangegeven tijdvak van een hoger echelon overschrijdt. Het tijdvak zelf wordt aangegeven tussen •...•.
— Opgenomen zijn met name die eenheden die daadwerkelijk in één der Baltische staten gestationeerd zijn geweest. In uitzonderingsgevallen, daar waar de duidelijkheid dit verkieslijk maakte, zijn overige eenheden genoemd, echter, dit is dan nader aangegeven.
— De hoogste hiërarchische niveaus zijn genummerd met romeinse cijfers, lagere eenheden alternerend met hoofdletters, cijfers en kleine letters. Staf en onder rechtstreeks bevel gestelde eenheden worden genoteerd met -0. Ondergeschikte niveaus zijn steeds aangegeven na een koppelteken. Zo is I-A-2 de tweede benoemde eenheid onder bevel van I-A, enzovoort.
— Bekende hiërarchische verhoudingen worden cursief weergegeven. Daar waar de hiërarchische verhouding mij niet uit de gebruikte naslagwerken duidelijk is, is deze door mij op basis van logische, analoge structuren aangenomen en in normaal lettertype weergegeven.
— Eenheden worden soms, vanwege bijvoorbeeld gewijzigde bevelsverhoudingen meermalen genoemd; zij worden in beginsel, tenzij de duidelijkheid duplicaties vereist, slechts één keer voor de gehele bestaansperiode uitgewerkt.
— Voorbeeld voor het hanteren van de lijst 'Looptijd en omvang van de uitgifte van de verschillende veldpostnummers', die als bijlage is opgenomen.

Lijst met de belangrijkste gebruikte afkortingen (abbreviations)

Abtl.	Abteilung, afdeling, (battalion), section
Art.	Artillerie, artillerie, artillery
Ausb.	Ausbildung, opleiding, training
Ausr.	Ausrüstung, uitrusting, armament
Battr.	Batterie, batterij, battery
Beim	bei dem, bij de, with the or of the
Bef.	Befehlshaber, bevelhebber, Commander in Chief
Bez.	Bezirk, district, district
Btl.	Bataillon, bataljon
Div.	Division, divisie, division
Einh.	Einheit, eenheid, unit
EO	Einde oorlog, Kriegsende, end of the war
Ers.	Ersatz, reserve, reserve
Flak	Flugabwehrkanone, luchtdoelgeschut, anti-aircraft gun
Flott.	Flottille, flottielje, flotilla
Fstg.	Festung, vesting, fortress
gestr.	gestrichen, doorgestreept, skipped
Gru.	Gruppe, groep, group
Grz.	Grenz-, grens-, border or boundary
KFK	Kriegsfischkotter, oorlogskotter, war cutter
Jäg.	Jäger, jager, fighter or hunter
Kdo.	Kommando, commando, command
Kdt.	Kommandant, commandant, commander
Kol.	Kolonne, colonne, column
Kp.	Kompagnie, compagnie, company
Küst.	Küsten, kust, coastal
Kw.	Kraftwagen, auto, motor vehicle
le.	leicht, licht, light (in size/weight)
M	Minensuchboot, mijnenjager, mine detection boat
M.A.A.	Marine Artillerie Abteilung, marine artillerie afdeling
Mar.	Marine, marine, naval
Nachr.	Nachrichten, verbindingen, signals
Offz.	Offizier, officier, officer
R	Räumboot, mijnenveger (groot model), mine sweeper
Rgt.	Regiment, regiment, regiment
schw.	schwer, zwaar, heavy
Sich.	Sicherung, beveiliging, security
Träg.	Träger, drager, carrier
u.	und, en, and
Überw.	Überwachung, bewaking, surveillance
U-J	Unterseeboot-Jäger, onderzeebootjager, submarine chaser

Aangenomen: u hebt een veldpostbrief met datumstempel 07-11-41 en briefstempel met veldpostnummer 13 361. U zoekt het veldpostnummer op in dit artikel en vindt:

13 361	(4)		Stab Mar.Flak-Abtl. 239
	(7)		Stab Mar.Flak-Abtl. 239 und 10. Battr. (=A) Mar.Flak-Abtl. 239
	(9)	24.11.1943	Stab und 1.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(10)	15.04.1944	Stab und 1.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239 und 9.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
		15.05.1944	gestr.

U ziet dat het Stab.Mar.Flak-Abtl. 239 betreft, immers, uit het veldpostnummer 13 361 en de datum 07-11-1941 blijkt dat uw brief correspondeert met editie (5) Band 1, dus Stab.Mar.Flak-Abtl. 239.

Het Befehlshaber/Bevelhebbers-Admiral/Admiraals-niveau

Deze bevelsniveaus vinden we uitsluitend in door de Duitsers bezette gebieden, waarbij het admiraalsniveau het hoogste niveau vertegenwoordigt. Aan het begin van de Duitse veldtocht naar Rusland werd onder andere opgericht de **Marinebefehlshaber C** in Riga en **D** in Tallinn/Reval. De **Admiral Ostland** is voortgekomen uit **Marinebefehlshaber D** en werd later weer vernoemd tot '**Kommandierende Admiral Östliche Ostsee**'.
Bij de verschillende bevelsniveaus wordt feitelijk onderscheid gemaakt naar taak en werkwijze (operationeel, kustverdediging, beveiliging enzovoort, enzovoort). Teneinde onnodige spraakverwarring te voorkomen wordt achtereenvolgens (ongeacht taakstelling) een aantal niveaus uitgewerkt. Voor de volledigheid wordt verder de **9. Marine-Sicherungsdivision** zo veel als mogelijk uitgewerkt en wordt het geheel beëindigd met een overzicht van de **Kommandant im Festung/Abschnitt Memel**.

I **Marinebefehlshaber C** • (april '41) - nov '41 •
onder Marineoberkommando Ostsee
De dienst van 'Marinebefehlshaber C' werd eind april in Kiel-Wik en vanaf mei 1941 in Swinemünde gevormd. De staf van deze dienst wachtte in Memel het begin van de veldtocht naar Rusland ('Operatie-Barbarossa') af en volgde vervolgens de oprukkende Duitse grondtroepen. Overigens werden bij de bestorming van Libau de 'Abteilung von Dienst' en de 'Abteilung Bigler' ingezet. Na de inname van Libau verplaatste de commandopost daarheen om vervolgens na de inname van Riga aldaar domicilie te vinden.
De (marine)verantwoordelijkheid van deze commandant liep van de Duits-Litouwse grens tot aan de lijn Haapsalu/Hapsal - noordelijke punt van Hiiumaa/Dagö; dat betekende dus inbegrepen alle grote Baltische eilanden.
November 1941 werd deze dienst opgeheven, het bevelsressort werd overgenomen door de dienst van de Marinebefehlshaber 'D'.

I-0 Marinebefehlshaber C

44 547	(4)		Mar.Befehlshaber C
	(5)		gestr.

Onder rechtstreeks bevel van Marinebefehslhaber 'C'.

I-1 *1. Marinenachrichtenabteilung - mot* (= motorisiert) • jan '41 - (juni '42)•
Januari '41 in Cranz. Waarschijnlijk niet in het Baltische gebied geweest.

I-2 *Marinestoßtruppabteilung* • (sep '40) - juni '41 •
Deze afdeling is vanaf het begin ingezet in het Baltische gebied. In juni 1941 werd de afdeling met het commando-'Bigler' samengevoegd tot de afdeling Gläser.

08 614	(2)		Mar.Stoßtr.Abtl.
	(5)		1.-3.Kp.Mar.Erfassungs-Abtl.
	(6)		Mar.Art.Abtl. 531
	(9)	29.01.1944	Stab Mar.Art.Abtl. 531
	(9)	20.03.1944	Stab u.3.-4.Kp.Mar.Art.Abtl. 531

I-3 *Sonderkommando Bigler* • maart '41 - juni '41 •
Zie Marinestoßtruppabteilung onder I-2.
Niet in veldpostoverzicht aangetroffen.

I-4 *Abteilung Gläser* • juni '41 - (dec '41) •
Zie I-2 en I-3. December '41 werd de voormalige Marinestoßtruppabteilung hieraan wederom onttrokken en vormde de M.A.A. (=Marine Artillerie Abteilung) 531, zie II-18. Het restant werd naar Ösel verplaatst en aldaar opgeheven.

I-A ***Seekommandant 'O' - Kommandant der Seeverteidigung Libau***
• april '41 - nov '41 • onder Marinebefehlshaber C
Reeds voor de uitvoering van 'Operatie Barbarossa' werden de staven der 'Kommandanten der Seeverteidigung' opgericht. De dienst van Seekommandant 'O' werd in april 1941 gevormd en nog in datzelfde jaar in november hernoemd in 'Seekommandant Libau'. Zijn gebied van (marine-)verantwoordelijkheid omvatte het zuidelijke deel van het bevelsressort van de Marinebefehlshaber 'C'. De 'Seekommandant' had zijn kwartier te Libau. Bij opheffing van Marinebefehlshaber 'C' (november 1941) werd deze onder bevel gesteld van de Marinebefehlshaber Ostland, zie daar verder.

I-A-0-a Kommandant der Seeverteidigung Libau

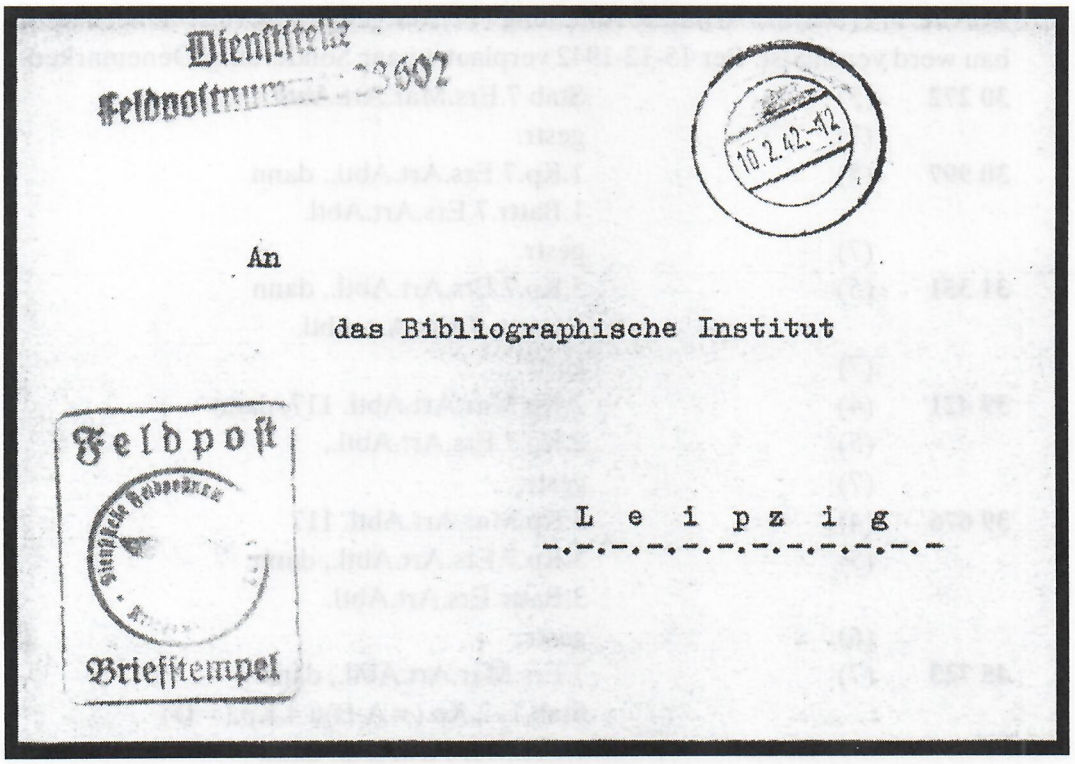
40 626	(4)		Kdt. der Seeverteidigung O
	(5)		Kdt. der Seeverteidigung Libau, dann Hafenkdt. Libau
	(7)		Kdt. der Seeverteidigung Libau
	(9)	15.04.44	Kdt. der Seeverteidigung Libau und 1.Mar.Bordflak-Abtl. Stützpunkt Libau

(10) 07.07.44 Kdt. der Seeverteidigung Lettland und 1.Mar.Bordflak-Abtl. Stützpunkt Libau und 102 Funkmeß-Kp.

(11) 05.01.45 Kdt. der Seeverteidigung Lettland und 1.Mar.Bordflak-Abtl. Stützpunkt Libau und Hafenkdt. Libau

I-A-0-b Marine Nachrichtenoffizier Libau

28 602 (5) Mar.Nachrichten Offz. Libau

◆ Afbeelding 1: Veldpostnummer 28 602

I-A-0-c Mar. Int. Stelle Libau

34 583 (5) Mar.Intendanturstelle Libau
Mar.Standortverw. Libau

(7) gestr.

I-A-0-d Mar.Standortverwaltung Libau

zie I-A-0-c.

I-A-0-e Mar. Lazarett Libau

37 144 (5) Mar.Laz. Libau

(7) gestr.

I-A-1 *Hafenkapitän Libau* • juni '42 - (april '42) •
Zie onder I-A-0-a, waarschijnlijk met achtervoegsel H.

I-A-2 Hafenüberwachungsstelle CD 105 (Libau)

10 340	(4)		Hafenüberwachungsstelle CD 105
	(5)		Hafenüberwachungsstelle Libau
	(10)	15.04.44	gestr.

I-A-3 *7. Ersatz-Marineartillertieabteilung (Libau)* • aug '41 - (juli '42) •
Opgericht met vijf compagnieën in augustus 1941, door hernoeming van de M.A.A. 117 (Marine Artillerie Abteilung 117), die gelijktijdig van Memel naar Libau werd verplaatst. Per 15-12-1942 verplaatst naar Sonderburg/Denemarken.

30 272	(5)	Stab 7.Ers.Mar.Art.Abtl
	(7)	gestr.
30 997	(5)	1.Kp.7.Ers.Art.Abtl., dann 1.Battr.7.Ers.Art.Abtl.
	(7)	gestr.
31 351	(5)	5.Kp.7.Ers.Art.Abtl., dann 5.Battr..7.Ers.Art.Abtl.
	(7)	gestr.
39 421	(4)	2.Kp.Mar.Art.Abtl. 117, dann
	(5)	2.Kp.7.Ers.Art.Abtl.,
	(7)	gestr.
39 676	(4)	3.Kp.Mar.Art.Abtl. 117
	(5)	3.Kp.7.Ers.Art.Abtl., dann 3.Battr.Ers.Art.Abtl.
	(6)	gestr.
45 723	(7)	7.Ers.Mar.Art.Abtl., dann Stab,1.-2.Kp.(=A-B)u.4.Kp.(=D) 7.Ers.Mar.Art.Abtl., dann Stab,1.-2.Kp.(=A-B)u.4.Kp.(=D) 7.Ers.Mar.Art.Abtl.u.Mar.Intendantur-Dienststelle Sonderburg

I-A-4 *Marineflakabteilung 239* • april '41 - (nov '44) •
Deze, in april 1941 te Brockzetel opgerichte, afdeling lag vanaf mei 1941 in Gotenhafen in een afwachtingsgebied. Zij werd in juli 1941 naar Ventspils/Windau verplaatst, vandaar in oktober van dat jaar, met 10 batterijen naar Tallinn/Reval. Gaf 1942 één batterij (6. Battr.) af aan Mar.Flak-Abtl. 710 en drie batterijen (1., 2. en 8. Battr.) aan Mar.Flak-Abtl. 219 in Gotenhafen/Gdynia. Behield derhalve 6 batterijen (3,4,5,7,9,10); april '42 Ostluga (Narvafront), mei '43 eiland Tyttärsaari/Tütters, ontruimde dit eiland sep '44 en ging vandaar, zonder geschut, naar Ösel en streed als infanterie-eenheid op Sworbe.

11 016	(4)	4.Kp.Mar.Flak-Abtl. 215

	(5)		2.Kp.Mar.Flak-Abtl. 707, dann
			2.Battr.Mar.Flak-Abtl 707
	(6)		schw.Flak-Battr. Windau
	(7)		gestr. werd 13 957 A
	(8)		2.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(10)	15.04.1944	4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
13 361	(4)		Stab Mar.Flak-Abtl. 239
	(7)		Stab Mar.Flak-Abtl. 239 und
			10. Battr. (=A) Mar.Flak-Abtl.239
	(9)	24.11.1943	Stab und 1.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(10)	15.04.1944	Stab und 1.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239 und
			9.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
		15.05.1944	gestr.
14 747	(4)		1.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		1.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
15 141	(4)		2.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		2.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
16 959	(4)		3.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		3.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
17 642	(4)		4.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239, dann
			9.Kp.Mar.Flak-Abtl. 229
	(5)		9.Battr.Mar.Flak-Abtl. 229
	(6)		4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(9)	24.11.1943	4.u.6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239 (A=6.Battr.)
	(10)	20.04.1944	gestr.
18 154	(4)		5.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		5.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
19 563	(4)		6.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239, dann
			3.Battr.Mar.Flak-Abtl. 710
	(7)		gestr. werd 00928C
21 070	(4)		8.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		8.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(6)		10.Battr.Mar.Flak-Abtl. 219
	(7)		gestr. werd 34487K
22 551	(4)		9.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		9.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(9)	24.11.1943	8.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
23 790	(4)		10.Kp.Mar.Flak-Abtl. 239
	(5)		10.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(7)		gestr. werd 13361A
34 095	(5)		Battr. Nettelbeck (Mar.)
	(6)		5.u.6.(=A)Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(9)	16.09.1943	2.-4.u.6.Battr.Mar.Art.Abtl. 532,

(9)	19.01.1944	2.-4.u.6.Battr.Mar.Art.Abtl. 532 und Stab u.3.-4.Battr.Mar.Art.Abtl. 531
	21.03.1944	2.-4.u.6.Battr.Mar.Art.Abtl. 532 und 3.-4.Battr.Mar.Art.Abtl. 531 (Stab Mar.Art.Abtl.531 werd 08614C)
	15.04.1944	5.Battr.Mar.Art.Abtl. 530, und 5.Battr.Mar.Art.Abtl. 53, und 4.Battr.Mar.Art.Abtl. 532, und 6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239, und 4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 712.
(10)	15.05.1944	5.Battr.Mar.Art.Abtl. 530, und 1.2.u.5.Battr.Mar.Art.Abtl. 531, und 1.4.u.9.Battr.Mar.Art.Abtl. 532, und 6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239, und 4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 712
	22.05.1944	1.2.u.5.Battr.Mar.Art.Abtl. 531, und 1.2.u.9.Battr.Mar.Art.Abtl. 532, und 2.u.6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	05.01.1945	1.2.u.5.Battr.Mar.Art.Abtl. 531, und 1.u.9.Battr.Mar.Art.Abtl. 532, und 2.u.6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239.

I-A-5 *Marineflakabteilung 712 (Libau)* • juli '41 - (dec '41) •

Volgens Lohmann-Hildebrand: Opgericht juli 1941 en in december van dat jaar opgeheven. Tessin ontkent dit en zegt dat deze afdeling eerst april '43 in Libau is voortgekomen uit le.u.schw.Flak-Battr.Libau. Dit laatste is ook meer in lijn met datgene wat uit het veldpostoverzicht blijkt.

13 663	(5)		4.Kp.Mar.Flak-Abtl. 707, dann 4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 707
	(6)		le.Flak-Battr.Libau (Mar.)
	(7)		le.Flak-Battr.Libau (Mar.) und schw.(=A)Flak-Battr.Flughafen Libau
	(9)	14.03.1944	Stab u.1.-8.Battr.Mar.Flak-Abtl. 712, (D,K,C,A,H,B,S = 2,3,4,5,6,7,8 Battr.)
	(10)	15.04.1944	Stab u.Einh.Mar.Flak-Abtl. 712
13 957	(5)		5.Battr.Mar.Flak-Abtl. 707
	(6)		le.Flak-Battr.Windau(Mar.)
	(7)		le.u.schw.Flak-Battr.Windau(Mar.)(schw.=A)
	(8)		le.Flak-Battr.Windau(Mar.)
	(10)	15.04.1944	9.Battr.Mar.Flak-Abtl. 712

I-A-6 Schwere Flak-Battr.Flughafen Libau

07505	(4)		3.Kp.Mar.Flak-Abtl. 225
	(5)		3.Kp.Mar.Flak-Abtl. 707, dann

	3.Battr.Mar.Flak-Abtl. 707,
(6)	schw.Flak-Battr.Flughafen Libau (Mar.)
(7)	gestr. werd 18663A

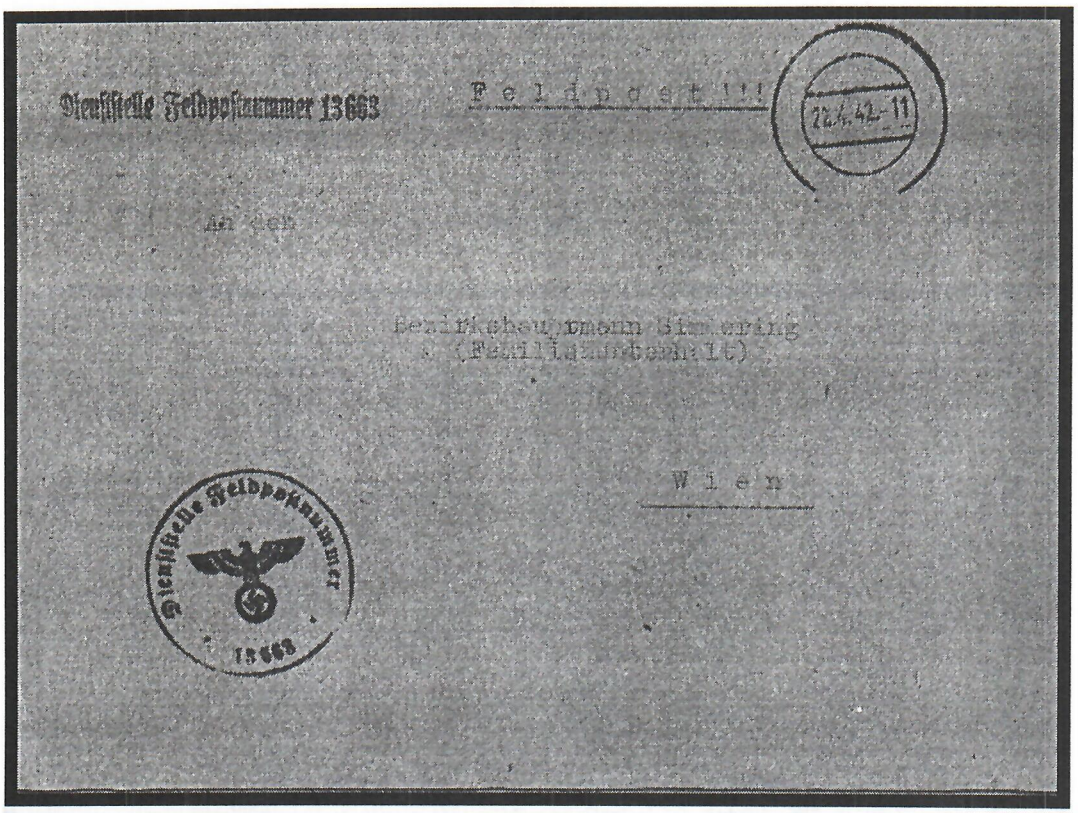
I-A-7 Leichte Flak-Battr.Libau

13 663 zie onder I-A-5.

◆ Afbeelding 2: Veldpostnummer 13 663 K

I-A-8 *Kriegsmarinewerft Libau* ● juli '41 - (feb '43) ●
Opgericht juli 1941, later gereorganiseerd in een Marineausrüstungs-Reparaturbetrieb (Maureb) respectievelijk een Marineausrüstungsstelle (Mast).
Niet in veldpostoverzicht aangetroffen.

◆ Afbeelding 3: Veldpostnummer 13 663

I-B ***Seekommandant 'P' - Kommandant der Seeverteidigung Riga*** • (mei '41) - nov '41 • onder Marinebefehlshaber C.
Deze dienst werd in mei 1941 als Seekommandant 'P' opgericht en later hernoemd in 'Seekommandant Riga'. Zijn gebied van (marine-)verantwoordelijkheid omvatte het noordelijk deel van het bevelsressort van de Marinebefehlshaber 'C'. De dienst werd november 1941 opgeheven en het gehele gebied van (marine-)verantwoordelijkheid werd, met uitzondering van de stad Riga en een smalle strook lange de rivier de Düna, overgedragen aan de 'Seekommandant Libau'.

I-B-0-a Seekommandant P

40 907	(4)		Kdt.d.Seeverteidigung P
	(5)		Kdt.d.Seeverteidigung Riga, dann Hafenkdt. Riga
	(9)	15.04.1944	Hafenkdt. Riga u. 5.Kp.1.Mar.Bordflak-Abtl,
	(10)	01.11.1944	Hafenkdt. Riga und 1.Kp.Bordflak-Abtl.Stützpunkt Riga (=A.) (5.Kp. werd 50 519 C/Stettin)
	(11)	13.12.1944	gestr.

I-B-0-b Marinenachrichtenoffizier Riga

28 999	(5)		Mar.Nachr.Offz.Riga
	(11)	29.11.1944	gestr.

I- B-0-c Mar. Verpflegungsamt Riga

41 126	(5)		Mar.Verpfl.Amt Riga
	(7)		gestr.

I-B-1 *Hafenkommandant Riga* • (mei '41) - (juli '42) •

40 907			zie I-B-0.

I-B-2 1. Mar.Bordflak-Abt./Stützpunkt Riga

40 907 A			zie I-B-0.

I-B-3 Küstenüberwachungsstelle CD 2 (Riga)

05 782	(4)		Küstenüberw.Stelle CD 2
	(5)		Küstenüberw.Stelle Riga
	(10)	15.04.1944	gestr.

I-B-4 *Marineausrüstungsstelle Riga* • aug '41 - (maart '43) •

16 934	(5)		Mar.Ausr.Stelle Riga
	(7)		gestr.

II Marinebefehlshaber 'D' - Kommandierende Admiral Ostland

• mei '41 - 17-06-1944 • onder Marineoberkommando Ostsee

De dienst van Marinebefehlshaber 'D' werd reeds in mei 1941 opgericht te Eckernförde. Gaande de opmars van de Duitse troepen verkreeg hij de (marine-)gebiedsverantwoordelijkheid aansluitend aan die van Marinebefehlshaber 'C' vanaf de lijn Haapsalu/Hapsal - noordelijke punt van Hiiumaa/Dagö naar het oosten tot aan de (Narva)frontlijn. Op 6 november kreeg Marinebefehlshaber 'D' tevens het gebied van Marinebefehlshaber 'C' toebedeeld, onder gelijktijdige opheffing van die dienst. Marinebefehlshaber 'D' verkreeg vervolgens de dienstaanduiding 'Marinebefehlshaber Ostland', later 'Admiral Ostland', februari 1943 wederom vernoemd in 'Kommandierende Admiral Ostland'. Deze was geloceerd in de omgeving van Danzig, respectievelijk in Cranz (vóór uitvoering van 'Barbarossa'), augustus 1941 korte tijd in Loksa/Estland, dan in dezelfde maand enige tijd te Tallinn/Reval, daarna in Kutusi/Estland en vanaf oktober 1941 tot september 1944 wederom in Tallinn/Reval.

17-06-1944 werd de 'Kommandierende Admiral Ostland' vernoemd tot 'Kommandierende Admiral östliche Ostsee', zie aldaar.

II-0 **26 889**	(4)		Mar.Befehlshaber D.
	(5)		Mar.Befehlshaber Ostland
	(8)		Admiral Ostland
	(9)	19.01.1944	Admiral Ostland u.6.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(10)	20.04.1944	Admiral Ostland u.6.Battr.Mar.Art.Abtl.530 u. 9.Mar.Kraftf.Abtl. u. 101.Funkmeß-Kp.
		15.05.1944	Admiral Ostland u.1.Battr.Mar.Art.Abtl.530 u.

			9.Mar.Kraftf.Abtl. u. 101. Funkmeß-Kp.
		07.07.1944	Admiral östliche Ostsee und 1.Battr.Mar.Art.Abtl. 530 u. 9.Mar.Kraftf.Abtl. und 101. Funkmeß-Kp.
	(11)	24.11.1944	Admiral östliche Ostsee und 1.Battr.Mar.Art.Abtl. 530 u. 9.Mar.Kraftf.Abtl.
		01.03.1945	Admiral östliche Ostsee und 1.Battr.Mar.Art.Abtl. 530

II-0-1 Mar. Unterkunftsverwaltung Reval

36 951	(5)	Mar.Unterkunftsverw. Reval
	(7)	gestr.

II-0-2 Marineunterkunftsverwaltung beim Marinebefehlshaber D /Ostland

12 111	(4)	Mar.Unterkunftsverw. bei Mar.Bef.D
	(5)	Mar.Unterkunftsverw. bei Mar.Bef.Ostland
	(7)	gestr.

II-1 Mar.Funkmeß-Kp. 101

26 889 zie II-0.

II-2 *Küstenschutzflottille Ostland* • sep '41 - 07-07-1944 •

In Libau werd september 1941 de 'Küstenschutzgruppe Ostland' gevormd; deze werd oktober 1941 verplaatst naar Tallinn/Reval.

Daar werd 21-05-1942 de uitbreiding tot Küstenschutzflottille Ostland gerealiseerd; sinds 01-08-1942 hernoemd tot 'Küstenschutzflottille Reval'. Op 01-07-1944 wederom hernoemd, nu tot '14. Sicherungsflottille' en onder bevel gesteld van de '9. (Mar)Sicherungsdivision'; zie verder aldaar.

II-3 Hafenkapitän Dorpat

29 603	(9)	20.-1.1944	Hafenkapitän Dorpat
	(10)	06.10.1944	Hafenkapitän Dorpat und 9.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(11)		gestr.

II-4 *Hafenkommandant(ur) Riga*

Door het samenvoegen van de bevelsressorts van de Marinebefehlshaber 'C' en 'D' in november 1941, werd het bureau van de 'Seekommandant Riga' opgeheven en, met uitzondering van 'Riga stad' en 'Riga haven', alsmede een smalle strook langs de rivier de Düna, tot aan de monding, gevoegd bij de gebiedsverantwoordelijkheid van de 'Seekommandant Libau'. De 'Hafenkommandant Riga' stond rechtstreeks onder bevel van de Marinebefehlshaber Ostland. • (mei '41) - (okt '44) •

40 907 zie I-B-0-a.

II-5 Marine Lazarett Riga

10 202	(5)		Mar.Laz.Riga
	(7)		gestr.

II-6 Marine-Kraftfahrer-Kp. Riga

10 449	(4)		Kraftf.Kp.Mar.Bef.C
	(5)		Mar.Kraftf.Kp.Riga
	(7)		gestr.

II-7 Hafenkommandant Riga

40 907	zie I-B-0-a.

II-8 Hafenkapitän Riga

40 907	zie I-B-0-a, waarschijnlijk met de letter H.

II-9 Küstenüberwachungsstelle CD 2

05 782	(4)		Küst.Überw.Stelle CD 2
	(5)		Küst.Überw.Stelle Riga
	(10)	15.04.1944	gestr.

II-10 Hafenüberwachungsstelle CD 104 (Riga)

09 925	(4)		Hafen-Überw.Stelle CD 104
	(5)		Hafen-Überw.Stelle Riga
	(6)		gestr.

II-12 Hafenüberwachungsstelle CD 109 Windau

11 786	(4)		Hafen-Überw.Stelle CD 109
	(5)		Küst.Überw.Stelle Windau
	(6)		Hafen-Überw.Stelle Windau
	(10)	28.06.1944	Hafenkapitän Windau und 9.Battr.Mar.Art.Abt l. 530 und 102 Mar.Funkmeß-Kp.

II-12 Schw.Flak-Battr. Windau (Mar)

11 016	zie I-A-4.
13 957 A	zie I-A-5.

II-13 Leichte Flak-Battr. Windau

13 957	zie I-A-5.

II-14 Marineverpflegungsamt Windau

20 900	(5)	Mar.Verpfl.Amt Windau
	(7)	gestr.

II-15 Marineausrüstungsstelle Riga

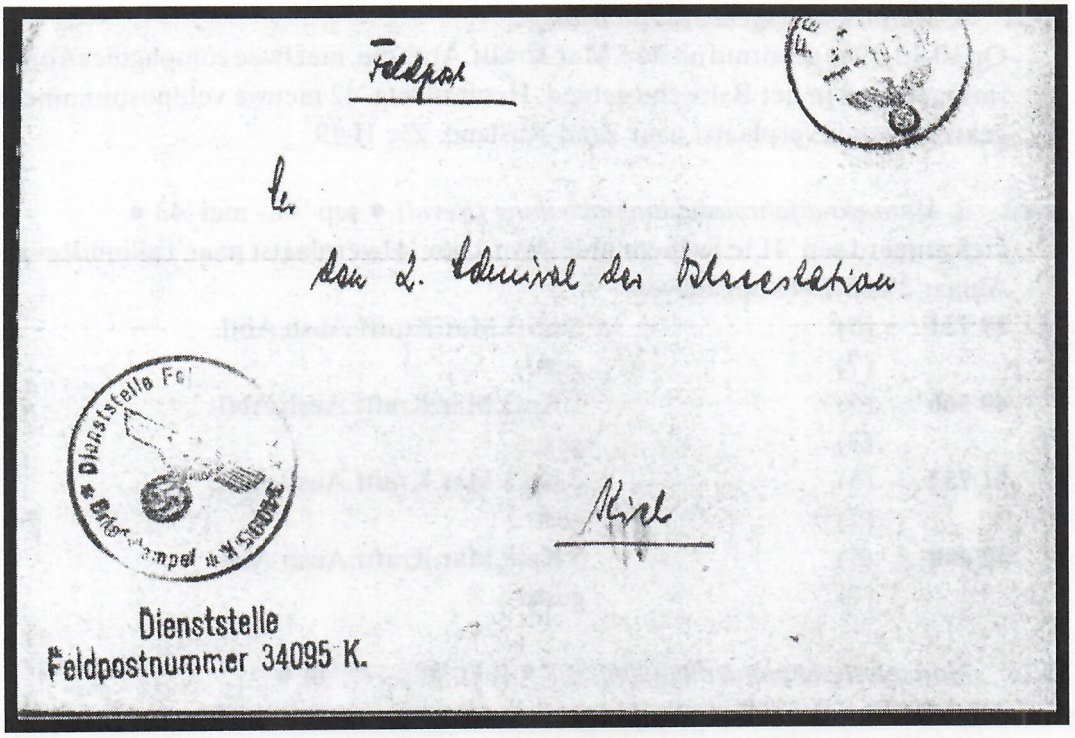
16 934	(5)		Mar.Ausr.Stelle Riga
	(7)		gestr.

II-16 *Inselkommandant Groß-Tütters* (Tyttäsaari) • 09.04.1942 - 18.09.1944 •
Niet in veldpostoverzicht aangetroffen.

II-17 *Marineeinsatzabteilung Ostland* • 15.01.1941 - (dec '44) •
15-01-1941 geformeerd uit de 31. Schiffs-Stamm-Abtl. (een eenheid met gedetineerden). Ingezet bij Leningrad, Oranienbaum en op Ösel.
Niet in veldpostoverzicht aangetroffen. Mogelijk nummer **02 225**, zijnde het nummer van 31. Schiffs-Stamm-Abtl.

II-18 Marineartillerieabteilung 531 • jan '42 - (aug '44) •
Voortgekomen uit de Abteilungen 'Gläser' en 'von Dienst', de voormalige Marine-Stoßtrupp-Abtl./Marine-Erfassungs-Abtl. Zie I-2, I-3, en I-4.
Dec '41 in Ostluga (noordoost van Narva); 1943 met vijf batterijen, daarvan drie (1, 2 en 5) 1944 in Finland (operatie 'Hochland').
Restant 01.12.1944 naar Gotenhafen/Gdynia.

08 614			zie I-2.
34 095	(5)		Battr.Nettelbeck(Mar.)
	(6)		5.Battr.u.6.Battr.(=A)Mar.Art.Abtl.530
	(9)	16.09.1943	2.-4.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
		19.01.1944	2.-4.u.6.Battr.Art.Abtl. 532 und Stab u.3.-4.Battr.Mar.Art.Abtl. 531
		21.03.1944	4.-6.Battr.Art.Abtl. 532 und 3.-4.Art.Abtl. 531 (Stab Mar.Art.Abtl. werd 08 614 C)
		15.04.1944	5.Battr.Art.Abtl. 530, 1.-2. battr.Art.Abtl. 531, 1.4.4.Battr.Art.Abtl. 532, 6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239 und 4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 712
	(10)	15.05.1944	5.Battr.Mar.Mar.Art.Abtl. 530, 1.,2.u.5.Battr.Mar.Art.Abtl. 531, 1.,4.u.9.Battr.Mar.Art.Abtl. 532, 6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239 und 4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 712
		22.05.1944	1.,2.u.5.Battr.Mar.Art.Abtl. 531, 1.,2.u.9.Battr.Mar.Art.Abtl. 532 und 2.u.6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239
	(11)	05.01.1945	1., 2. u. 5.Battr.Mar.Art.Abtl. 531, 1.u.9.Battr.Mar.Art.Abtl. 532, 2.u.6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 239.

♦ Afbeelding 4: Veldpostnummer 34 095 K

II-19 *6. Marinekraftfahrabteilung* ● (feb '41) - dec '42 ●
Opgericht 01-02-1941 in Wilhelmshafen; als 'Einsatz-Abteilung' in juni 1942 met twee compagnieën naar het Baltische gebied (Narva) vertrokken. 10-12-1942 gereorganiseerd tot 4.Mar.Kraftw.(Eins.)Abtl.

07 792	(4)	Stab 6.Mar.Kraftf.Abtl.
	(5)	Stab 4.Mar.Kw.Einsatz-Abtl.
	(6)	gestr.
08 396	(4)	1.Kp.6.Mar.Kraftf.Abtl.
	(5)	1.Kp.4.Mar.Kw.Einsatz-Abtl.
	(6)	gestr.
08 951	(4)	2.Kp.6.Mar.Kraftf.Abtl.
	(5)	gestr.
	(5)	2.Kp.4.Mar.Kw.Einsatz-Abtl.
	(6)	gestr.
09 346	(4)	3.Kp.6.Mar.Kraftf.Abtl.
	(5)	gestr.
	(5)	3.Kp.4.Mar.Kw.Einsatz-Abtl.
	(6)	gestr.

II-20 *9. Marinekraftfahrabteilung* (Reval) ● jan '42 - (EO) ●
Oktober 1942 in Tallinn/Reval, sep '44 naar Libau verplaatst.
26 889 zie II-0.

II-21 *4. Marinekraftwageneinsatzabteilung*

Op 10-12-1941 gevormd uit de 6.Mar.Kraftf.Abtl. die, met twee compagnieën operationeel was in het Baltische gebied. Heeft in aug '42 nieuwe veldpostnummers gekregen en is verplaatst naar Zuid-Rusland. Zie II-19.

II-22 *3. Marinekraftfahrausbildungsabteilung (Reval)* • sep '41 - mei '43 •

Geformeerd sep '41 te Swinemünde. Werd nov '41 verplaatst naar Tallinn/Reval. Aldaar 27-05-1943 opgeheven.

39 731	(5)		Stab 3.Mar.Kraftf.Ausb.Abtl.
	(7)		gestr.
40 566	(5)		1.Kp.3.Mar.Kraftf.Ausb.Abtl.
	(7)		gestr.
41 753	(5)		2.Kp.3.Mar.Kraftf.Ausb.Abtl.
	(7)		gestr.
42 408	(5)		3.Kp.3.Mar.Kraftf.Ausb.Abtl.
	(7)		gestr.

II-23 *Marinefestungspionierbataillon 311* • (okt '39) - ?? '44 •

Als 'Mar.Bau-Btl 311' in okt '41 met drie compagnieën verplaatst naar het Baltische gebied. In 1942, na reorganisatie, deze (*Marinefestungspionierbataillon 311*) naam gekregen. In ieder geval 1944 op Ösel.

23 678	(U)		Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 321
	(6)		3.Kp.Mar.Bau-Btl. 311
	(7)		3.Kp.Mar.Fstg.Pi.Btl. 311
38 397	(U)		1.Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 311
	(6)		3.Kp.Mar.Bau.-Btl. 313
	(7)		3.Kp.Mar.Fstg.Pi.Btl. 313
	(10)	17.10.1944	1.Kp.Mar.Fstg.Pi.Btl. 311
38 533	(U)		Stab Mar.Bau-Btl. 311
	(7)		Stab Mar.Fest.Pi.Btl. 311
	(8)		Stab u.5.Kp.(=A) Mar.Fest.Pi.Btl. 311
	(10)	19.07.1944	Stab Mar.Fest.Pi.Btl. 311
39 407	(U)		1.Kp.Stab Mar.Bau-Btl. 311
	(7)		1.Kp.Mar.Fest.Pi.Btl. 311, dann 1.Kp.u.5.Kp. (=A) Mar.Fest.Pi.Btl. 311
	(8)		1.Kp.Mar.Fest.Pi.Btl. 311
39 542	(U)		2.Kp.Stab Mar.Bau-Btl. 311
	(7)		2.Kp.Mar.Fest.Pi.Btl. 311
39 727	(U)		2.Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 311
	(1)		gestr. dann 2.Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 311
	(6)		4.Kp.Mar.Bau-Btl. 311
	(7)		4.Kp.Mar.Fstg.Pi.Btl. 311
62 821	(10)	19.07.1944	5.Kp.Mar.Fest.Pi.Btl. 311

II-24 *Marinefestungspionierbataillon 321 (Reval)* • (dec '39) - EO •

Als 'Mar.Bau-Btl. 321' dec '39 opgericht te Kiel. In 1941 naar Tallinn/Reval verplaatst. Gereorganiseerd en opnieuw geformeerd in de zomer van 1942 uit 1./321, 3./311 en 1./313. Eind 1942 hernoemd in Mar.Fest.Pi.Btl. 321. In 1944 in ieder geval in Libau.

02 068	(U)	Beton-Bau-Kp.Mar.Bau-Btl. 321
	(3)	umb. in 1.Kp.Mar.Bau-Btl. 321
	(7)	umb. in 1.Kp.Mar.Fstg.Btl. 321
14 492	(U)	1.Kp.Mar.Bau-Btl. 313
	(6)	3.Kp.Mar.Bau-Btl. 321
	(7)	3.Kp.Mar.Fstg.Btl. 321
	(8)	3.u.5.Kp.(=A)Mar.Fstg.Btl. 321
24 956	(U)	2.Bau-Kol.Mar.Bau Btl.313, dann 3.Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 314 Brockswalde/Cuxhaven
	(1)	3.Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 314, dann 2.Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 313
	(2)	2.Kol.Mar.Bau Btl. 313
	(4)	2.Bau-Kol.Mar.Bau Btl. 313
	(6)	4.Kp.Mar.Bau-Btl. 321
	(7)	4.Kp.Mar.Fstg.Pi.Btl. 321
32 130	(U)	3.Kp.Mar.Bau-Btl. 311
	(6)	2.Kp.Mar.Bau-Btl. 321
	(7)	2.Kp.Mar.Fstg.Btl. 321

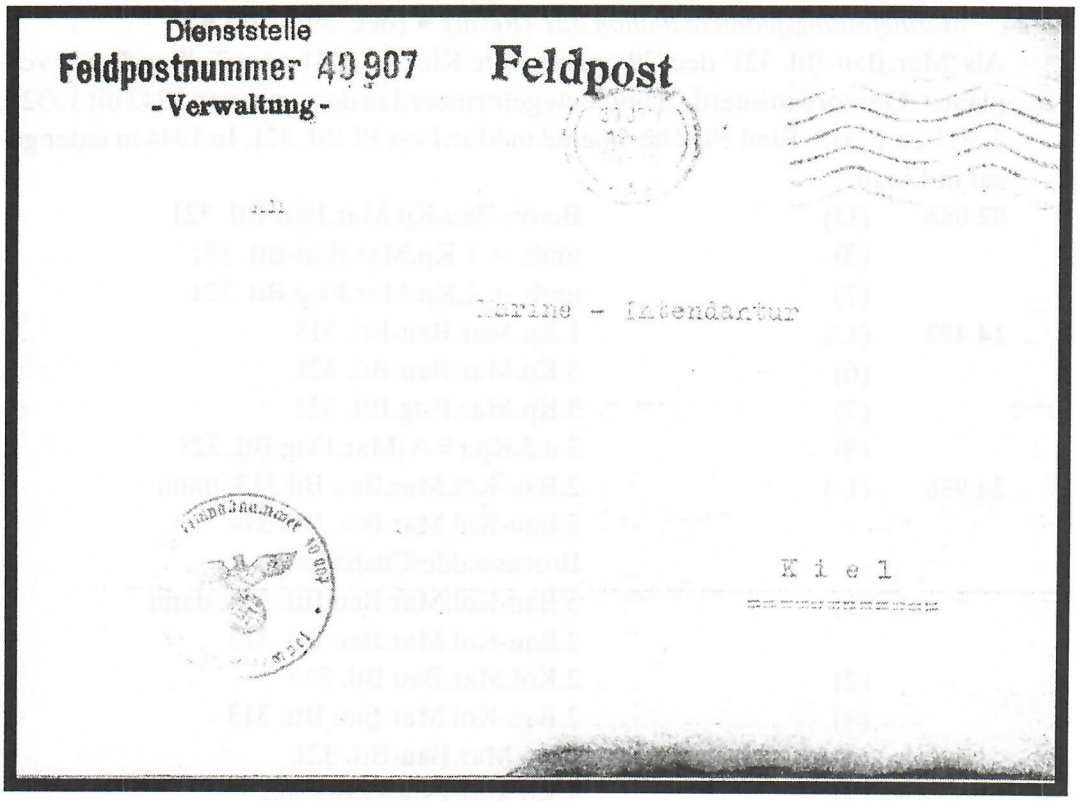
II-25 *Sonderkommando 7000* • maart '44 - aug '44 •

Niet in veldpostoverzicht aangetroffen.

II-26 1.Marine-Bord-Flak-Abtl.

Opgericht 01.07.1941 in Hamburg-Langenhorn door splitsing van de Marine-Bord-Flak-Abtl. 200. Per 03-10-1943 verplaatst naar Stettin met vijf compagnieën (Aalborg, Swinemünde, Stettin, Danzig en Riga). 1945 verplaatst naar Neustrelitz, later (april '45) Rostock.

40 907 zie I-B-0-a.

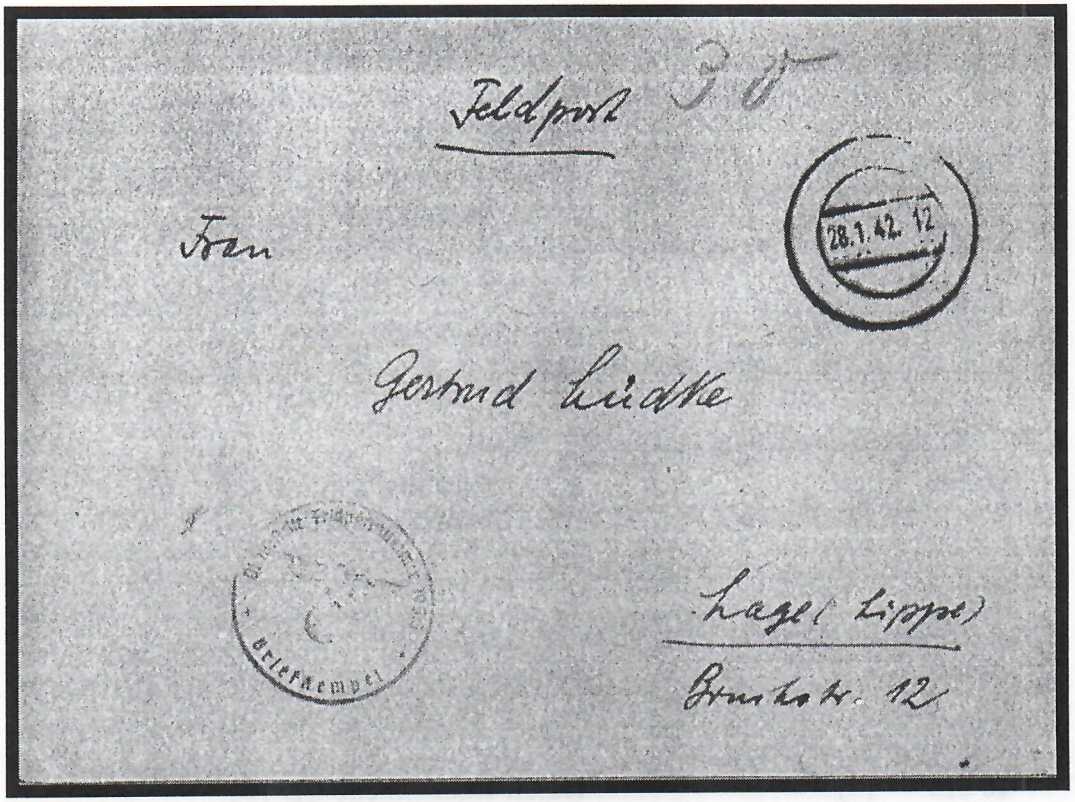

♦ Afbeelding 5: Veldpostnummer 40 907

40 626 zie I-A-0-a.

II-27 13.Schiffsstamm-Abteilung (U: 2.Adm.d.Ostsee)
Okt '41 naar Liepāja/Libau, april '43 via Pillau uiteindelijk naar Oost-Frankrijk.

17 748	(5)	Stab 13.Schiffsstammabtl.
	(7)	gestr.
18 663	(5)	1.Kp.13.Schiffsstammabtl.
	(7)	gestr.
18 870	(5)	2.Kp.13.Schiffsstammabtl.
	(7)	gestr.
19 123	(5)	3.Kp.13.Schiffsstammabtl.
	(7)	gestr.
19 513	(5)	4.Kp.13.Schiffsstammabtl.
	(7)	gestr.

◆ Afbeelding 6: Veldpostnummer 19 513

19 732	(5)		5.Kp.13.Schiffsstammabtl.
	(7)		gestr.

II-A Kommandant der Seeverteidigung Reval - Seekommandant Estland

Als 'Seekommandant Q' werd deze dienst in de omgeving van Danzig geformeerd. Vanaf juni 1941 was de standplaats Cranz in Oost-Pruisen, vanaf okt/nov '41 Tallinn/Reval; later Haljala bij Rakvere. De 'Seekommandant' kreeg nov '41 de dienstaanduiding 'Seekommandant Reval' en per 13-02-1944 'Seekommandant Estland'.

• mei '41 - juni '44 • onder Admiral Ostland.

38 003	(4)		Kdt.d.Seeverteidigung Q
	(5)		Kdt.d.Seeverteidigung Reval, dann Hafenkdt.Reval,
	(7)		Kdt.d.Seeverteidigung Reval
	(9)	16.09.1943	Kdt.d.Seeverteidigung Reval und 7.-8.Battr.Mar.Art.Abtl. 532,
	(9)	24.11.1943	Hafenkdt.Reval und 7.-8.Battr.Mar.Art.Abtl. 532,
	(9)	14.04.1944	Kdt.d.Seeverteidigung Reval und 7.-8.Battr.Mar.Art.Abtl. 532,
	(10)	15.05.1944	Kdt.d.Seeverteidigung Reval und

			7.-8.Battr.Mar.Art.Abtl. 532 und
			2.Battr.Mar.Art.Abtl. 530,
		19.05.1944	Kdt.d.Seeverteidigung Reval und
			7.-8.Battr.Mar.Art.Abtl. 532 und
			2.Battr.Mar.Art.Abtl. 530 (=F) und
			24.Landungsflott.7.Gru.
		07.08.1944	Hafenkapitän Reval, und
			7.-8.Battr.Mar.Art.Abtl.532 und
			24.Landungsflott.7.Gru.
	(11)	20.03.1945	gestr.

II-A-1 Küstenüberwachungsstelle CD 3 (Reval)

06 562	(4)		Küst.Überw.Stelle CD 3
	(5)		Küst.Überw.Stelle Reval
	(7)		gestr.

II-A-2 *Hafenkommandant Reval* • nov '41 - (sep '44) •

38 003			zie II-A.

II-A-3 Hafenüberwachungsstelle CD 106 (Hapsal)

10 515	(4)		Hafen-Überw.Stelle CD 106
	(5)		Hafen-Überw.Stelle Hapsal
	(7)		gestr.

II-A-4 Hafenüberwachungsstelle CD 107 (Arensburg)

10 834	(4)		Hafen-Überw.Stelle CD 107
	(5)		Hafen-Überw.Stelle Arensburg,
	(9)	24.11.1944	gestr.

II-A-5 Hafenüberwachungsstelle CD 108 (Pernau)

11 503	(4)		Hafen-Überw.Stelle CD 108
	(5)		Hafen-Überw.Stelle Pernau
	(10)	15.04.1944	Hafenkapitän Pernau
	(11)	24.11.1944	gestr.

II-A-6 Hafenkapitän Pernau

11 503			zie II-A-5.

II-A-7 Hafenüberwachungsstelle CD 110 (Baltischport)

12 631	(4)		Hafen-Überwachungsstelle CD 110
	(5)		Hafen-Überw.Stelle Baltischport
	(10)	15.04.1944	Hafenkapitän Baltischport
		15.05.1944	Hafenkapitän Baltischport und
			4.Battr.Mar.Art.Abtl. 530

◆ Afbeelding 7: Veldpostnummer 12 631

II-A-8 Hafenkapitän Baltischport

12 631 H		zie II-A-7.

II-A-9 Hafenüberwachungsstelle CD 111 (Reval)

12 988	(4)		Hafen-Überw.Stelle CD 111
	(5)		Hafen-Überw.Stelle Reval
	(6)		gestr.

II-A-10 *Marineartillerieabteilung 530* • (mei '41) - (okt '44) •

Mei 1941 opgericht in Swinemünde met vier compagnieën en bestemd voor inzet in het Baltische gebied. Via inzet in Riga naar Tallinn/Reval. In 1942 met behulp van de batterij 'Nettelbeck' versterkt tot 6 compagnieën, in 1943 wederom gereorganiseerd tot 9 batterijen. In 1944 met de toen nog resterende 7 batterijen (1.-3., 5.-7., 9.) naar Windau en aldaar ingedeeld in het 10.Mar.Art.Rgt. Tijdelijk ook onder bevel van de Seekommandant R.

11 786			zie II-11.
12 631			zie II-A-7.
14 953	(7)		7.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(9)	16.09.1943	gestr.
15 633	(7)		8.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(9)	16.09.1943	9.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(10)	15.05.1944	11.Battr.Mar.Art.Abtl. 532

18 025	(6)		(ohne B)u.5.Battr.(=A)Battr.Mar.Art.Abtl.532[1]
	(7)		4.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(9)	16.09.1943	3.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(10)	15.05.1944	5.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
33 626	(4)		Stab Mar.Art.Btl. 530
	(9)	16.09.1943	Stab u.6.Battr.Mar.Art.Btl. 530
	(9)	19.01.1944	Stab Mar.Art.Btl. 530
	(9)	15.04.1944	Stab u. Einh.Mar.Art.Btl. 530
34 095			Zie I-A-4 en II-18.
34 484	(4)		1.Kp.Mar.Art.Abtl. 530
	(5)		1.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(9)	11.09.1943	2.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(10)	15.05.1944	Battr.Knakil Battr.Mar.Art.Abtl. 530
		29.06.1944	8.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(11)	05.01.1945	4.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
34 839	(4)		2.Kp.Mar.Art.Abtl. 530
	(5)		2.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(9)	16.09.1943	2.u.4.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
		15.04.1944	2.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(10)	15.05.1944	7.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
36 511	(4)		3.Kp.Mar.Art.Abtl. 530
	(5)		3.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(9)	15.04.1944	8.Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(10)	15.05.1944	2.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
38 003			zie II-A.

II-A-11 *Marineartillerieabteilung 532 Libau/ Arensburg/ Reval/ Hapsal*

• april '42 - (maart '45) •

Opgericht april 1942. Deze afdeling, die onder andere in Aseri en Vidale zijn stellinggebieden had, stond 1943/44 onder bevel van 'Seekommandant R'. Na opheffing daarvan trad zij wederom onder bevel van de 'Seekommandant Estland'.

01 074	(5)		5.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
07 981	(10)	15.05.1944	10.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(10)	28.06.1944	10.u.12.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
15 633			zie II-A-10.
15 306	(6)		Stab u.6.-8.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(9)	16.09.1943	Stab u.6.Battr.(=A)Mar.Art.Abtl.532
	(10)	28.06.1944	Stab u.6.Battr.u.Flak-Battr.Aseri II Mar.Art.Abtl. 532
	(10)	21.09.1944	Stab u.6.(=B)u.13.(=P)Battr.u. Flak-Battr.Aseri(=L)Mar.Art.Abtl. 532

[1] Een wat vreemde redactie, maar letterlijk overgenomen uit het veldpostoverzicht

16 678	(6)		1.-2.Battr.Mar.Art.Abtl.532, dann 1.Battr.u.2.Battr.(=A),Battr.Libau-Nord(=B)u. Battr.Libau-Süd(=D)Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(7)		2.Battr.,Battr.Libau-Nord(=B) und Battr.Libau-Süd(=D)Mar.Art.Abtl. 532
	(8)		2.Battr.Mar.Art.Abtl. 532 und gestr.
17 504	(6)		3.Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(7)		1.(=A)u.3..Battr.Mar.Art.Abtl. 532
	(9)	16.09.1943	1.u.5..Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(10)	20.04.1944	8..Battr.Mar.Art.Abtl. 530
	(10)	15.05.1944	8..Battr.Mar.Art.Abtl. 532
18 025			zie II-A-10.
34 095			zie II-18.
34 484			zie II-A-10.
34 839			zie II-A-10.
36 511			zie II-A-10.
38 003 F			zie II-A.

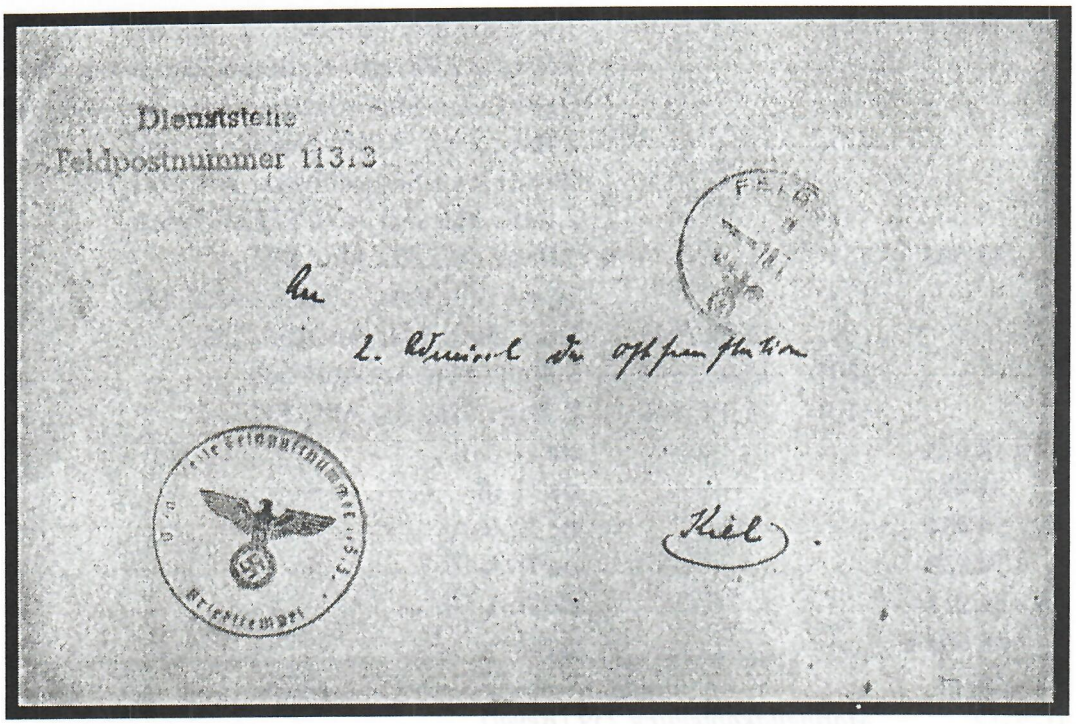
II-A-12 *Marineflakabteilung 239 (Reval)*

zie I-A-4.

II-A-13 *Marineflakabteilung 711 (Reval)* • dec '41 - (sep '44) •

Gevormd dec '41 in Swinemünde met zes (later acht) batterijen en bestemd voor Tallinn/Reval; van daaruit zijn enige batterijen zelfstandig ingezet in de omgeving van Leningrad. Herfst 1944 naar Libau.

02 961	(6)		4.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(9)	24.11.1943	7.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(10)	15.04.1944	gestr.
05 293	(6)		1.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(7)		gestr. werd 11 313 B
06 707	(4)		2.Kp.Mar.Flak-Abtl. 225
	(5)		2.Battr.Mar.Flak-Abtl. 225, dann 7.Battr.Mar.Flak-Abtl. 229
	(6)		3.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(7)		gestr. werd 11 313 D
09 257	(6)		6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(7)		gestr. werd 11 313 F
11 016			zie I-A-4.
11 313	(5)		Stab, 1.-3.u.5.-6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(6)		Stab Mar.Flak-Abtl. 711
	(7)		Stab, 1.-3.u.5.-6.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(9)	24.11.1943	Stab,1.-4.Battr.6.u.8.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(10)	15.04.1944	Stab u. Einh.Mar.Flak-Abtl. 711

♦ Afbeelding 8: Veldpostnummer 11 313

23 154	(6)		5.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(7)		gestr. werd 11 313 E
29 603	(9)		Hafenkapitän Dorpat
	(10)	06.10.1944	Hafenkapitän Dorpat und
			9.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(11)	24.11.1944	gestr.
43 169	(5)		10.Battr.Mar.Flak-Abtl. 229, dann
			2.Battr.Mar.Flak-Abtl. 711
	(7)		gestr. werd 11 313 C

II-A-14 *Marineausrüstungsstelle Reval* • okt '41 - juli '44 •
Opgericht in oktober 1941 met een dependance in Tartu/Dorpat.

08 156	(5)	Mar.Ausr.Stelle Reval
	(7)	gestr.

II-A-15 *Marineartilleriearsenal Reval* • sep '42 - sep '44 •
Geformeerd op 01-09-1942 als 'Marineartilleriezeugamt' In 1943 hernoemd in 'Marineartilleriearsenal'
Niet in veldpostoverzicht aangetroffen.

II-A-16 Marineverpflegungsamt bei Mar.Befehlshaber Ostland

27 166	(4)	Mar.Verpfl.Amt bei Mar.Bef.D
	(5)	Mar.Verpfl.Amt bei Mar.Bef.Ost

	(6)		Mar.Verpfl.Amt bei Mar.Bef.Ostland
	(7)		gestr.

II-A-17 Marineverpflegungsamt Reval

36 584	(5)		Mar.Verpfl.Amt Reval
	(7)		gestr.

II-A-18 Marine Lazarett Reval

22 401	(5)		Mar.Laz.Reval
	(7)		gestr.

II-B Seekommandant 'R' • juli '41 - feb '44 • onder Admiral Ostland.

Seekommandant R was de beoogde 'Seekommandant St. Peterburg'. Deze dienst werd in juli 1941 geformeerd en bestemd voor Leningrad en ingezet in het oostelijk deel van de gebiedsverantwoordelijkheid van de 'Admiral Ostland'. Dit deel reikte van het oostelijk front tot aan de monding van de rivier de Narva, niet inbegrepen het omsingelde gebied bij Oranienbaum van de monding van de rivier Woronka tot Peterhof. De commandopost bevond zich te Duderhof bij Leningrad. Feb '44 werd deze dienst opgeheven; de taken en verantwoordelijkheden werden overgedragen aan de 'Seekommandant Estland'.

38 328	(4)		Kdt.d.Seeverteidigung R
	(5)		Hafenkdt. R
	(7)		Kdt.d.Seeverteidigung R
	(9)	15.04.1944	Kdt.d.Seeverteidigung Estland
	(10)	05.01.1945	Stab 10.Mar.Art.Rgt.

II-B-1 Bezirks Kommando General der Zoll-Grenz.Sch.Ost-Luga

33 918	(8)		Bez.Ko.G.d.Zoll-Grz.Sch.Ost-Luga
	(9)	06.03.1944	Bez.Zoll-Ko.(G) Luga
	(10)	06.10.1944	Mar.Zoll-Befehlsstelle Riga

II-B-2 *Marineartillerieabteilung 530*

Slechts tijdelijk onder bevel. Zie II-A-10.

II-B-3 *Marineartillerieabteilung 532* (Ostluga)

De M.A.A. 532 (tot dan onder bevel van de 'Seekommandant Reval') werd medio 1943 toebedeeld aan de 'Seekommandant R'. Toen deze dienst werd opgeheven, wederom onder bevel gesteld van 'Seekommandant Estland'. Zie II-A-11.

II-B-4 *Marineflakabteilung 239 (Ostluga)*

Deze afdeling werd in april 1942 van Tallinn/Reval naar Ost Luga/Kurgulowo verplaatst en aldaar onder bevel gesteld van de 'Seekommandant R'. Toen deze dienst werd opgeheven, wederom onder bevel gesteld van 'Seekommandant Estland'.

zie I-A-4.

II-B-5 *Marinekraftfahrer-Kp. Hungerburg* (bij Narva)

16 736	(9)	21.01.1944	Mar.Kraftf.Kp.Hungerburg

II-B-6 Küst.überw.Stelle Kurgolowo

07 142	(4)		Küst.Überw.Stelle CD 4
	(7)		Küst.Überw.Stelle Kurgolowo
	(8)		Küst.Überw.Stelle Lowkolowo
	(11)	17.01.1945	gestr.

II-B-7 Marine Sanitätszug 1 (mot) (Narva)

22 104	(3)		Mar.San.Zug 1
	(9)	24.08.1943	Mar.San.Zug 1 (mot)
	(11)	22.01.1945	gestr.

II-B-8 Befehlsstelle Zoll-Grenzschutz Hungerburg/Reval und Arensburg

34 278	(8)		Befehlsstelle Zoll-Grz.Sch.Hungerburg
	(10)	06.101944	Befehlsstelle Zoll-Grz.Sch.Hungerburg, Mar.u.Zoll-Befehlsstelle Reval u. Arensburg

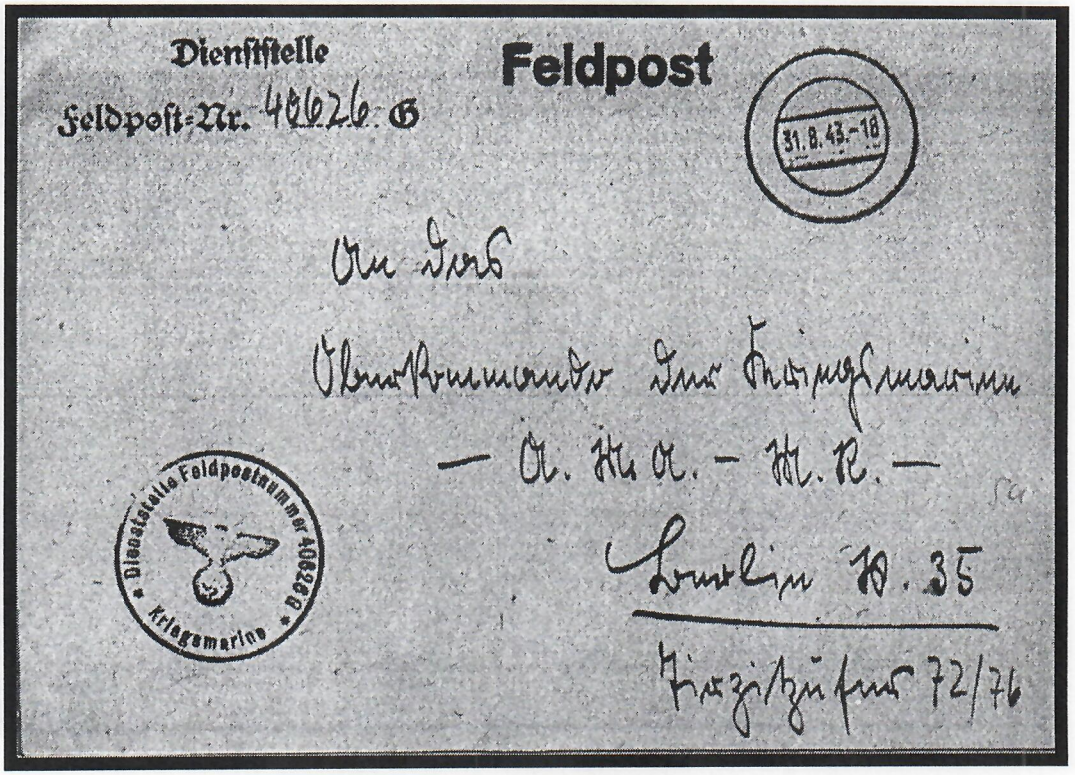
II-B-9 Hafenüberwachungsstelle CD 112 (Narva)

13 540	(4)		Hafen-Überw.Stelle CD 112
	(5)		Hafen-Überw.Stelle Narva
	(8)		gestr.

II-C Kommandant der Seeverteidigung Libau - Seekommandant Lettland

De 'Seekommandant Libau' (Seekommandant 'O') werd nov '41, gelijktijdig met de opheffing van de dienst 'Mar.Befehlshaber C', onder bevel gesteld bij de Mar. Befehlshaber Ostland. Door de eveneens gelijktijdige opheffing van de Seekommandant Riga werd het bevelsgebied van de Seekommandant Libau sterk uitgebreid en bevatte tenslotte het gehele gebied van de Duits-Litouwse grens tot de Lets-Estse grens met uitzondering van Riga-stad, Riga-haven en een smalle strook langs de Düna. Het hoofdkwartier lag in Libau. Nov '44 werd deze dienst hernoemd in 'Seekommandant Lettland'. • nov '41 - nov '44 •

40 626	(4)		Kdt.d.Seeverteidigung O
	(5)		Kdt.d.Seeverteidigung Libau. dann Hafenkdt. Libau
	(7)		Kdt.d.Seeverteidigung Libau
	(9)	15.04.1944	Kdt.d.Seeverteidigung Libau und 1.Mar.Bordflak-Abtl.Stützpunkt Libau
	(10)	07.07.1944	Kdt.d.Seeverteidigung Lettland, 1.Mar.Bordflak-Abtl.Stützpunkt Libau und 102.Funkmeß-Kp.
	(11)	05.01.1945	Kdt.d.Seeverteidigung Lettland, 1.Mar.Bordflak-Abtl.Stützpunkt Libau und Hafenkdt. Libau

♦ Afbeelding 9: Veldpostnummer 40 626 G

II-C-1 *Hafenkapitän Libau*

40 626 K zie II-C.

II-C-2 *Mar. Funkmeß-Kp 102*

40 626 B zie II-C.

II-C-3 *1.Mar.Bordflak Abtl./Stützpunkt Libau*

40 626 T zie II-C.

II-C-4 *Hafenkapitän Windau*

11 786 zie II-11.

II-C-5 Marineverpflegungsamt Windau

20 900 (5) Mar.Verpfl.Amt Windau

(7) gestr.

II-C-6 *7. Ersatz-Marineartillerieabteilung (Libau)* • aug '41 - (aug '43) •

Aug '41 in Liepāja/Libau met vijf batterijen gevormd uit de vanuit Memel daarheen verplaatste M.A.A. 117. 15-12-1942 in zijn geheel overgeplaatst naar Sonderburg/Denemarken.

30 272 (5) Stab 7.Ers.Mar.Art.Abtl.

(7) gestr.

30 997 (5) 1.Kp.7.Ers.Mar.Art.Abtl., dann 1.Battr.7.Ers.Mar.Art.Abtl

(7) gestr.

◆ Afbeelding 10: Veldpostnummer 30 997

39 421	(5)	2.Kp.7.Ers.Mar.Art.Abtl., dann 2.Battr.7.Ers.Mar.Art.Abtl
	(7)	gestr.
39 676	(5)	3.Kp.7.Ers.Mar.Art.Abtl., dann 3.Battr.7.Ers.Mar.Art.Abtl
	(7)	gestr.
39 892	(5)	4.Kp.7.Ers.Mar.Art.Abtl., dann 4.Battr.7.Ers.Mar.Art.Abtl
	(7)	gestr.

II-C-7 *Marineflakabteilung 712 (Libau)*

De M.Fla.A. 712 werd in april '43 door vernummering van de M.Fla.A. 224 gevormd, onder gelijktijdige verplaatsing van deze laatste eenheid van Brunsbüttel naar Libau.

zie I-A-5.

II-C-8 *Kriegsmarinewerft Libau / Maureb / Mast Libau*

zie I-A-8.

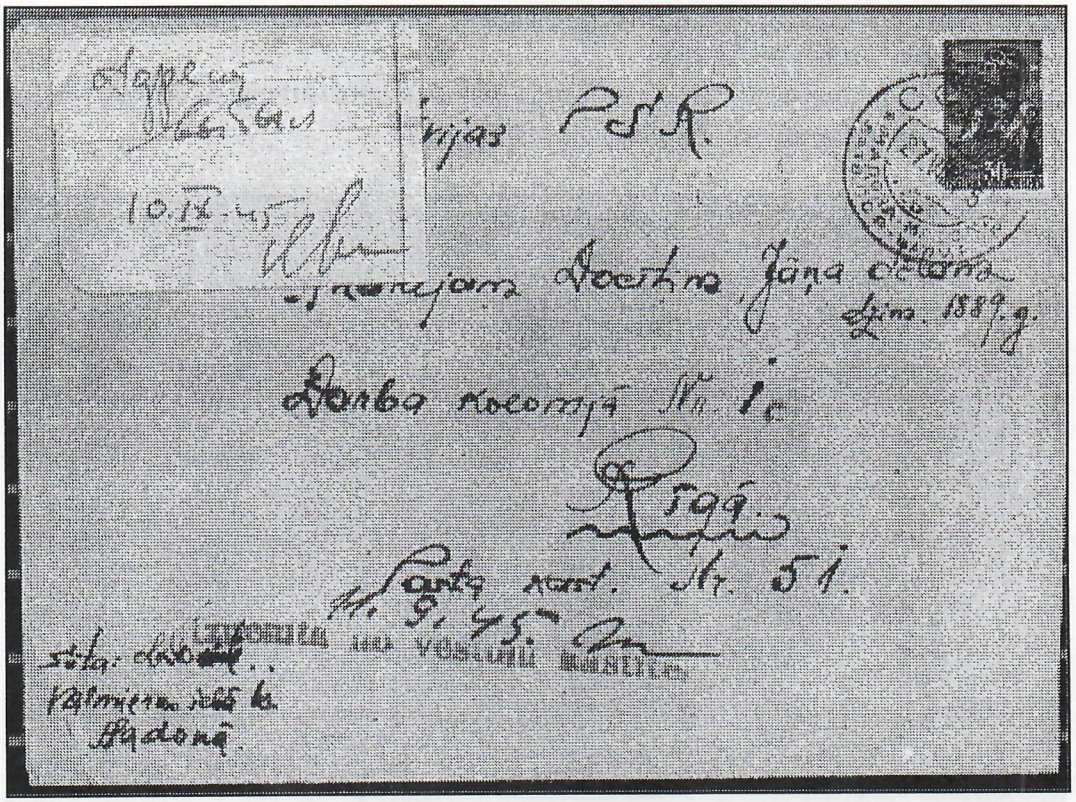
(wordt vervolgd in het volgende nummer)

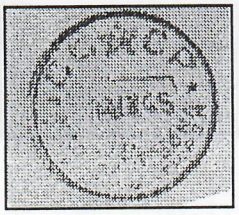
RIGA - KAZAKSTAN - MADONA, 1945-1950 — Deel I

IVO STEYN
RUUD VAN WIJNEN

Soms is een poststuk als een foto, een beeld uit de geschiedenis. Soms vertellen brieven of kaarten ons een geschiedenis, het verhaal van een individuele mens, de situatie waarin hij belandde, het systeem....

Filatelistisch begint het verhaal met de brief van afbeelding 1. Een opmerkelijk 'stuk': een tweetalig stempel van Madona in de Letse Sovjetrepubliek (27.VIII.45), in rood het Letse 'iznemta no vēstulu kastite' ('uit de brievenbus') en een opgeplakt strookje. Interessant allemaal, maar de adressering is veel boeiender.

♦ Afbeelding 1: Voorzijde. Op de achterzijde aankomststempel Madona na terugzending, 14-IX-45 en het stempel van censor nr. 26262

De familie in Madona stuurt een brief aan Andrejs Docītis in Riga, 'Darba kolonija Nr. 1^{c}, Pasta kast. Nr. 51'.
Andrejs verblijft in 'werkkolonie nr. 1^{c}, Postbus 51'. Achter zijn naam staat nog vermeld dat hij in 1889 werd geboren.
Dat jaartal, het postbusnummer en de werkkolonie: het adres van een gevangene.

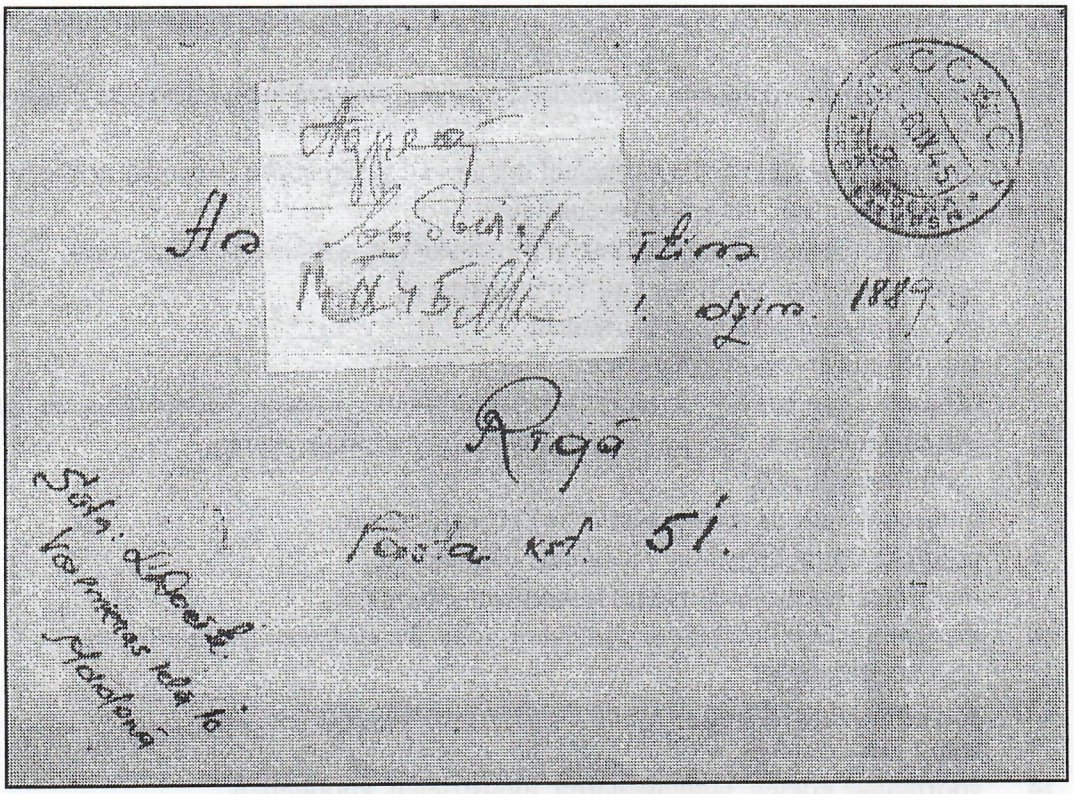
Tijdens de Duitse bezetting van Letland werkte Andrejs Docītis bij de spoorwegen, de Duitse spoorwegen dus. Op een zeker moment ontdekt hij dat de rails door Russische vliegtuigen zijn gebombardeerd; hij waarschuwt het nabije station. Een naderende trein kan worden tegengehouden.
De Duitsers worden teruggedreven, de Sovjets komen (terug). Andrejs staat (als zovelen) te boek als een Sovjetvijandige. Op 27 december 1944 wordt hij in zijn dienstwoning aan de spoorlijn Pļaviņas-Gulbene gearresteerd.

De brief bereikte Andrejs niet.
Op 10 september werd er een strookje opgeplakt; het vermeldt dat de geadresseerde is 'vertrokken' uit het werkkamp.
Een dag later belandt de brief weer in de brievenbus en werd vervolgens teruggezonden naar Madona, waar hij op 14 september arriveerde.

♦ Afbeelding 2: De tweede brief, achterzijde. Van Madona 6, september 1945, naar Riga, 13 september 1945. Op dezelfde wijze behandeld als de eerste brief

De familie stuurde op 6 september nog een tweede brief (afbeelding 2/3). In de adressering werd de werkkolonie niet meer genoemd. Maar het geboortejaar en het postbusnummer zeggen ons genoeg.
Ook deze brief ging retour aan de familie.

◆ Afbeelding 3: De tweede brief, voorzijde. Adressering zonder de aanduiding 'werkkolonie'

Het contact met Andrejs kwam toch tot stand. Hoe is onbekend, maar we kennen 16 brieven en kaarten van hem aan z'n familie. Ze komen uit Kazakstan...

Andrejs was een van de vele Balten die kort voor én na de oorlog werden weggevoerd naar kampen in meestal barre en afgelegen gebieden.

De Baltische deportaties, 1940-1955

We weten allemaal dat de Duitse bezetting van de Baltische staten tussen 1941 en 1944 geen leuke periode was. Ongeveer 300,000 mensen werden tijdens de Duitse bezetting vermoord, en vele duizenden anderen kwamen om als dwangarbeiders. Maar ook de Sovjetbezetting in 1940-1941 en de Sovjetherbezetting vanaf 1944 lieten diepe sporen na en eisten tienduizenden slachtoffers.

Veel inwoners van de Baltische staten werden gedeporteerd naar werkkampen of vernietigingskampen in de onherbergzamere delen van de USSR. Deze deportaties begonnen vrijwel direct na de bezetting in 1940, aanvankelijk op 'bescheiden' schaal. De NKVD — de veiligheidspolitie, die later zou worden omgedoopt tot KGB — besteedde de eerste maanden van de bezetting aan het aanleggen van uitgebreide namenlijsten voor deportatie.
Deze massadeportaties kwamen in juni 1941 op gang, en werden onderbroken door de Duitse aanval.
Wie werden gedeporteerd? Een officieel document, geciteerd in Misiunas & Taageperaa (1983) noemt de volgende categorieën:

1. leden van linkse anti-Sovjet-partijen (trotskisten, socialisten, enzovoort);
2. leden van nationalistische anti-Sovjet-partijen;
3. gendarmen en gevangenispersoneel;
4. tsaristische en 'witte' officieren;
5. officieren van het Poolse leger (voornamelijk in Litouwen, waar deze naar toe waren gevlucht in 1939) en van de Baltische nationale legers;
6. 'witte' vrijwilligers;
7. mensen die uit de communistische partij zijn gezet;
8. politieke bannelingen en 'onstabiele elementen';
9. buitenlanders en burgers met buitenlandse banden;
10. diegenen met buitenlandse contacten, zoals *filatelisten* en esperantisten;
11. hoge ambtenaren;
12. werkers van het Rode Kruis en Poolse vluchtelingen;
13. leden van de clerus;
14. voormalige edelen, landeigenaren, industriëlen, kooplieden.

Merk op dat de categorieën 1, 2, 7 en 8 eigenlijk een voortzetting waren van de Grote Zuiveringen die de USSR tijdens de jaren dertig hadden geteisterd, dat categorieën 4 en 6 oude rekeningen uit de Burgeroorlog waren, terwijl categorieën 5 en 12 veel te maken hadden met de bezetting van Oost-Polen in 1939.
In totaal werden waarschijnlijk zo'n 85.000 mensen gedeporteerd (15.000 uit Estland, 35.000 uit Letland en 35.000 uit Litouwen). De wijze waarop deze deportaties geschiedden, verschilde van groep tot groep. Zo werden officieren van de Baltische legers uitgenodigd om in Moskou getraind te worden voor hun opname in het Rode Leger. Ze werden vriendelijk begroet op het Noordweststation, en doorgestuurd naar het Ooststation, vanwaar ze onder zware NKVD-bewaking naar kampen in Siberië en Centraal-Azië werden gestuurd. De hoogste officieren — voornamelijk generaals — werden naar een kamp van het complex bij Norilsk (aan de poolcirkel) gestuurd, waar ze uiteindelijk enkele maanden later werden vermoord. De overigen werden in een razendsnel schijnproces tot 15 of 20 jaar dwangarbeid veroordeeld.
De tweede grote golf deportaties kwam met de terugkomst van het Rode leger in 1944-

1945. Opnieuw waren het schrikbarende aantallen: 150.000 personen in 1944-1945. In de jaren daarna zorgde de voortdurende guerrillaoorlog in de Baltische staten voor een sterke NKVD-aanwezigheid, en werden nog tienduizenden mensen gedeporteerd wegens steun, werkelijk of vermeend, aan de 'woudbroeders'. De derde golf kwam met de collectivisatie van de landbouw in 1949. Net als in de USSR tijdens 1929-1931 werden alle enigszins succesvolle boeren bestempeld tot 'koelakken' of uitbuiters, en gedeporteerd. Voor die twijfelachtige eer was overigens niet veel nodig: bezit van enig ingewikkeld landbouwtuig was al voldoende.
In totaal werden in de periode 1945-1955 440.000 personen gedeporteerd: 80.000 uit Estland, 100.000 uit Letland en 260.000 uit Litouwen.

Waar kwamen deze mensen terecht? Na een vreselijke reis in een goederenwagon — net als de nazi's dat plachten te organiseren — kwamen de slachtoffers aan in de onherbergzaamste delen van de Sovjetunie: de Oeral, Siberië, het Verre Oosten en Centraal-Azië. Daar baatte de NKVD een verbijsterend groot aantal kampen uit, waarin miljoenen mensen (rond 10-15 miljoen mensen op het hoogtepunt) onder verschrikkelijke omstandigheden dwangarbeid verrichtten in de mijn- en bosbouw. Deze kampen vielen onder de Hoofdadministratie Voor Kampen ('Glavnoe Oepravlenie Lagerov) of Goelag. De kampen werden gegroepeerd in gigantische complexen, die meestal werden vernoemd naar de dichtstbijzijnde grote stad of de streek. Zo onderscheiden we bijvoorbeeld de *Norlag* (kampen rond Norilsk), de *BAMlag* (kampen rond de BAM-spoorlijn), *Dalstroi* (kampen in een enorm gebied in Oost-Siberië) en de *Karlag* (kampen rond Karaganda in Kazakstan). De kampen in de Karlag waren voornamelijk betrokken bij de mijnbouw in dat gebied, vooral ijzer.

Diegenen die hun verblijf in de kampen lang genoeg hadden overleefd, werden mondjesmaat na de dood van Stalin in 1953 vrijgelaten, maar de kampcomplexen zelf bleven nog vele jaren bestaan, en sommige bestaan nog steeds, hoewel niet in hun oorspronkelijke gruwelijke vorm. Vrijgelaten gevangenen konden overigens vaak niet terugkeren naar huis: ze werden 'binnenlandse bannelingen', veroordeeld tot leven in Centraal-Azië of Siberië, vaak in de nabijheid van de kampen waar ze jaren als gevangenen gezeten hadden.

Over postverkeer met gevangenen in de kampen is weinig met zekerheid bekend. In zogeheten 'politieke isolatiekampen' en bijzondere dwangarbeiderskampen mochten de gevangenen slechts twee brieven per jaar verzenden, en slechts één brief per maand ontvangen. In minder strenge kampen waren de eisen minder streng, maar alle post werd gecensureerd. Het 'Gulag Handbook' (Rossi, 1991) meldt dat post naar de gevangenen van een stempel 'goedgekeurd' werd voorzien (en na lezing door de gevangene overigens weer werd ingenomen en in het archief werd opgeborgen!), maar dat post vanuit het kamp niet werd gestempeld door de censor, maar zoals we zullen zien klopt dat niet altijd. Gevangenen mochten overigens niet hun adres opgeven als

'Goelag nummer zoveel', maar moesten een speciaal postbusnummer opgeven als adres. Post uit één of ander onherbergzaam oord waarvan de afzender zijn/haar adres opgeeft als 'P.Ja. No. zoveel' is mogelijk kamppost, maar ook militaire installaties gebruikten deze truc. Ik ken slechts één brief (uit de *Sarlag* bij Saransk in de Oeral) waar de afzender open en bloot als adres opgeeft 'Sarlager OGPU' (de OGPU was de voorloper van de NKVD/KGB), maar deze brief is waarschijnlijk geconfisqueerd door de bewakers, en later op mysterieuze wijze uit het NKVD-archief verdwenen...

Referenties

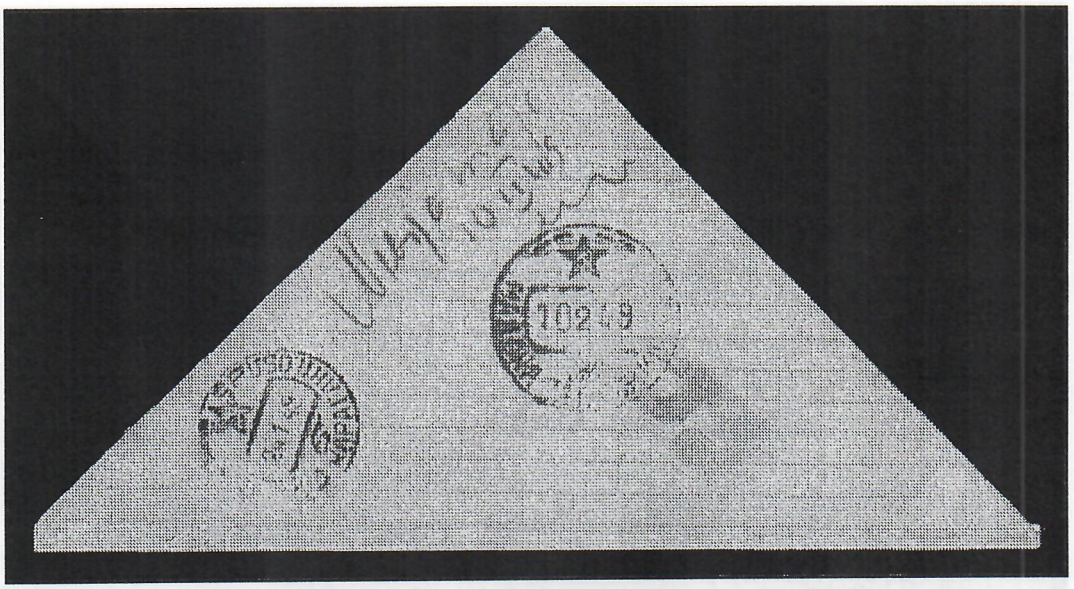
— Rossi, Jacques, *The Gulag Handbook*, Paragon House, New York, 1991.
— Misiunas, R.J. & R. Taageperaa, *The Baltic states: Years of dependence 1940-1980*, University of California Press, Berkeley, 1983.

Over wat Andrejs Docītis in het kamp in Kazakstan beleefde en doormaakte, zou zeker een boek te schrijven zijn. Dat hoeft hier verder niet; anderen hebben dat uitputtend gedaan. We concentreren ons op zijn post naar huis.

Daarvan zijn zestien poststukken bewaard gebleven. De vraag of het gaat om (Letse) postgeschiedenis, of een historisch document, is eigenlijk niet zo relevant.
Feit is dat post uit kampen weinig voorkomt en daarom beschrijven we de correspondentie zo uitgebreid mogelijk.

Tijd

De eerste brief werd op 19 december 1946 geschreven, in Dalenka afgestempeld op 28 december en in Madona ontvangen op 9 oktober 1946. De laatste brief kwam op 30 mei 1950 in Madona aan.
Van vier poststukken valt vast te stellen wanneer ze werden geschreven, wanneer ze werden verzonden en op welke datum ze aankwamen. De cijfers: '21'/12 - '42'/18 (afbeelding 4) - '19'/12 en '26'/14. Het getal tussen de aanhalingstekens geeft het aantal dagen tussen schrijven en aankomst, het getal achter de streep het aantal dagen tussen afstempeling in Dalenka en aankomst. Er lag dus nogal wat tijd tussen schrijven en verzenden; van 7 tot 24 dagen. Wellicht speelt de censuur hier een rol.
Van zes brieven valt zonder twijfel te zeggen hoe lang de brief erover deed van postkantoor naar postkantoor: 12 (2×), 14 (2×), 15 en 18 dagen.

◆ Afbeelding 4: Brief geschreven op 31 december 1948, gestempeld Dolinka, 24 januari 1949. Aankomst in Madona op 10 februari. Er liggen 42 dagen tussen schrijven en ontvangst; de brief was 18 dagen onderweg van postkantoor naar postkantoor

Afzender

Op de Russische wijze (zijn naam als laatste) geeft Andrejs Docītis aan waar hij verblijft:

afz. Kaz(akstan) SSR Karagandinskaja obl(ast)
Dolinskoje p./ot p./jasjtsj L.K. 246-V 303952 (afbeelding 5)

Enige uitleg:
— Dolinskoje p./ot = Dolinskoje potsjtovoje otolenije, postafdeling Dolinka (Dalenka);
— p./jasjtsj = potsjtovii jasjtsjik = postbus;
— L.K. = Lagerniji Kompleks = kampcomplex;
— 246-V = kampnummer;
— 303952 = gevangene nr. ...

Dat het kampnummer later ingewikkelder wordt, klopt wel. Door expansie waren steeds nieuwe onderverdelingen (en dus nieuwe subnummers nodig).

♦ Afbeelding 5: Onder de streep de afzender

De poststukken

Het is bekend dat de correspondentie niet compleet is; de zestien poststukken vormen slechts een deel. Hoeveel brieven in totaal werden verzonden, weten we niet.
Vijf maal (verspreid over de gehele periode) verzond Andrejs zo'n kenmerkende driehoekige brief, vier maal een briefkaart/postwaardestuk en zeven keer beschikte hij over een enveloppe.
Uit de driehoekige brieven en de briefkaarten kunnen we precies opmaken op welke dag Andrejs schreef. En dus vaststellen dat het daarna nog meestal wel 1 à 2 weken duurde voordat de brief werd afgestempeld en verzonden. In januari 1949 werd een brief pas na 25 dagen verzonden.

(wordt vervolgd in het volgende nummer)

In reactie...

Alexander Epsteins bijdrage in *HBG* 28 over de tandingen van de tweede en derde Letse emissie op schrijf- en sigarettenpapier heeft een reactie opgeleverd van Nikolajs Jakimovs.
Daarin schetst hij allereerst de politieke en militaire situatie in Letland na het uitroepen van de onafhankelijkheid op 18 november 1918, die leidde tot het drukken van de tweede en derde uitgave in Liepāja. In die stad was slechts één tandingmachine 11½ aanwezig; slechts een klein deel van de oplage werd getand en vervolgens per vel gestempeld met het echte LIEPĀJA-stempel. De ongetande zegels werden niet in Liepāja nagetand, maar in Riga. Deze tanding 11 (niet 11¼) is als vals te bestempelen.
De tandingen zijn, in het Lets, beschreven in *Krājējs* nrs. 1 en 2 van 1995.

Beurzen en tentoonstellingen

√ **24 t/m 26 januari 1997.** Filateliebeurs in de Pandahallen in Nieuw-Loosdrecht. Dit is de negende editie van dit jaarlijkse evenement. Hier presenteren de gespecialiseerde verenigingen en de filatelistische pers zich en kunt u ook uw verzameling op peil brengen door een bezoek aan de talloze handelarenstands. Tevens zijn er lezingen.

√ **14 t/m 16 februari 1997.** Tilphilex '97: tentoonstelling in het Jan van Besouwhuis te Goirle, georganiseerd door de Vereniging van Postzegelverzamelaars Tilburg in samenwerking met de Filatelistische Contactgroep Oost-Europa.

√ **28 en 29 maart 1997.** Brievenbeurs in 'De Mammoet' in Gouda. Het evenement voor de verzamelaar van poststukken en poststempels.

√ **28 t/m 30 maart 1997.** Perfilex '97: propagandatentoonstelling ter gelegenheid van het tienjarig bestaan van de Perfin Club Nederland in het PTT-Museum in Den Haag. Firmaperforaties vormen een verrassend groot en veelzijdig verzamelgebied. Wie dat niet gelooft, moet vooral gaan kijken. Op 29 maart vindt tevens een veiling plaats; 30 maart is er een ruilbeurs.

√ **19 en 20 april 1997.** OostPhila 97: tentoonstelling in De Waarbeek te Hengelo ter gelegenheid van het dertigjarig bestaan van de Vereniging van Postzegelverzamelaars Twente en het vijftienjarig bestaan van de Filatelistische Contactgroep Oost-Europa.

ONTVANGEN, GELEZEN EN TE LEZEN

Ditmaal slechts twee tijdschriften, maar met veel lezenswaardigs, ook uit 'ons' gebied.

In *Rossica* nr. 126 van april 1996 liefst 26 pagina's van de hand van A. Epstein: 'Russian Field Post Offices in the Baltic area during WW I'. Gedegen werk met een historische inleiding, een beschrijving van het Russische veldpostsysteem, een overzicht van de veldpostkantoren in het Baltische gebied mét stempels en tenslotte de censuur. Mooi werk!
Ook in de Baltische landen onder Sovjetbestuur bestond sinds 1 januari 1919 portvrijdom voor kaarten en brieven tot 15 gram. 'The Soviet free-frank period, 1919-1921' van Michael J. Carson beschrijft deze unieke posthistorische periode.
Verder iets en enig over het Tsjechoslowaakse legioen in Rusland (1917-1919), ziekenhuisbelasting in Sint-Petersburg en door de spoorwegen bedrukte briefkaarten, 1876. Hoogst interessant is ook een artikel over de luchtpostverbindingen tussen West-Europa en China, via de Sovjetunie. Via Irkoetsk of Hami (wie het ver zoekt, kan veel vertellen).

♦ ♦ ♦

Ook in *Я.мщик (the Post-Rider)* een artikel over post die portvrij verzonden kon worden, ditmaal door militaire en civiele organisaties in de Sovjetunie. Uit de tsaristische tijd zeker geen onbekend verschijnsel, nu door Ivo Steyn en Robert Taylor ook wat meer licht op de Sovjettijd.

Andrew Cronin voegt zijn steentje bij aan de informatie over de postcensuur gedurende de laatste jaren van de Stalin-periode. Onder andere Tallinn, Riga en Vilnius worden genoemd als centra. Baltische voorbeelden ook in Rabbi L.L. Tanns beschrijving van een aantal ronde stations- en postwagonstempels: Ārciems, Ozoli en Dauguļi (om maar eens een drietal te noemen).
Maar er is meer. Over briefkaarten voor krijgsgevangenen in de Sovjetunie, door twee auteurs: Dan Grecu (een Roemeense kijk) en Andrew Cronin. Ook in *Я.мщик* wordt 'gevlogen': Robert Taylor toont 'Par Avion'-stempels in diverse talen en vele uitvoeringen, maar allemaal gebruikt in de Sovjetunie tot 1940.
Ivo nog even kort: gelegenheidsstempel 1935 ter gelegenheid van het 15e internationale fysiologische CONGRES/S...

Twee met zorg gemaakte afleveringen met opmerkelijke parallellen en de nodige aandacht voor de Sovjetunie.

♦ ♦ ♦

Te beginnen in ons volgende blad kunnen we ook recensies gaan opnemen van *Philatelia Baltica*, het twee maal per jaar verschijnende blad van de Arge Lettland in Duitsland. Sinds kort ruilen we ons eigen blad ook tegen de publicaties van onze 'Sammlerfreunde'. En dat doet ons plezier!

Vers van de pers en op de kopijsluitings-minuut van ons eigen blad ontvingen we *Philatelia Baltica* 102 van 18 no-

vember 1996. In de bladen van de Forschungsgemeinschaft Lettland wordt aandacht geschonken aan zowel het 'oude' als het 'nieuwe' Letland. Wat dat laatste betreft, komen doorgaans de 'Neuheiten' en de 'Sonderstempel' aan de orde; daarnaast allerlei kleine mededelingen en meldingen. Langere artikelen gaan meestal over het 'oude' Letland: verhalen over de krantenzegels, de postspaarboekjes en de hoeveelheden post verzonden tijdens de jaren 1919/20-1937/38. Zo werden in het boekjaar 1934/35 via 1407 postkantoren in totaal 75.917.215 poststukken verzonden...

Philatelia Baltica is inbegrepen in het lidmaatschapsgeld van DM 50,—. De redactie van de bladen is in handen van Harry von Hofmann, die zelf zorgt voor een aanzienlijk deel van de kopij.

Inlichtingen: Wolfgang Watzla, Koblenzer Straße 91, D-53177 Bonn.

◆ ◆ ◆

Over Harry von Hofmann gesproken: er is een tweede druk verschenen van het bekende boek *Baltische Postorte 1858-1916.* Het boek geeft een inventarisatie van de plaatsen in het Baltisch gebied die een eigen poststempel hebben gehad, met een globale aanduiding van de locatie en daarbij nog de Russische, Duitse, eventueel Poolse, en Estische/Letse/Litouwse versie van de plaatsnaam. Een dergelijke uitgave is onmisbaar. Niet iedereen weet uit zijn hoofd dat Arensburg de Duitse naam van Kuressaare is, om maar één voorbeeld te noemen.

De nieuwe druk heeft ook een andere naam gekregen: *Baltische Postorte 1632-1917/8.* De auteur heeft het bereik van zijn boek dus naar twee kanten uitgebreid!

Het 240 pagina's tellende boek is te verkrijgen bij Harry von Hofmann Verlag, Postfach 56 01 56, D-22551 Hamburg. De prijs bedraagt DM 48,— (exclusief verzendkosten).